

Fondator:

Mitropolitul
ANDREI
ŞAGUNA

1853

Telegraful Român

FOAIE EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ A SIBIULUI

Anul 140

SIBIU

1 iulie
1992

Nr. 25-26

Gheorghe Lazăr, arhidiaconul culturii româneşti*

Nu sînt absolvent al Liceului „Gh. Lazăr” din Sibiu, dar vă rog să mă credeţi că, gîndindu-mă la şcoala mea, la Seminarul Teologic din Chişinău, pot trăi uşor sentimentele Dvs., alături de Dvs., şi voi vorbi ca şi cum aş fi un fiu al Liceului.

Desigur vă aşteptaţi să spun, protocolar, cîteva lucruri de prin cărţi, despre şcoala aceasta cu o istorie îndelungată, care a dat culturii şi Bisericii din Transilvania atîtea personalităţi în toate perioadele ei — latină, germană, maghiară şi română — dar sînt sigur că o vor face mai bine decît mine, din viaţa lor, fie foştii elevi, fie foştii şi actualii profesori şi cercetătorii istoriei şcolilor noastre. Şi apoi, vă mărturisesc că, atunci cînd inima mea are ceva de spus, nu se poate mîrgini la formalităţi protocolare. Aşa că o să mă răbdăţi cîteva minute în plus, decît probabil v-aţi propus, invitîndu-mă. Am venit astă noapte de la Geneva şi mi-am adunat gîndurile în avion, deci cam cu capul în nori, uitînd că, uneori, valoarea unei cuvîntări stă în scurtimea ei. Sper să nu fiţi adepţii unei asemenea ideii!

Şcoala, purtînd astăzi numele lui Gh. Lazăr şi care de azi înainte va fi numită „Colegiul Gh. Lazăr”, împlineşte 300 de ani de existenţă. M-am gîndit să binecuvîntez această aniversare, dăruind un gînd acestui mare Arhidiacon al culturii româneşti, care a fost Gh. Lazăr. Arhidiaconul. Aceasta înseamnă arhidiacon. Sper ca oamenii Bisericii să nu-mi ia în nume de rău această metaforă, „Arhidiacon al culturii”, care nu vrea deloc să umbrească faptul că Lazăr a fost într-adevăr cleric, arhidiacon, deci slujitor ortodox.

S-a zis, şi cu greu s-ar putea spune că a zis cel dintîi — eu am scris un studiu despre aceasta şi nu m-am lămurit nici măcar eu! — că „soarele studiilor de la Bucureşti răsare”. Şi cine ar contrazice aceasta? Nu ca să contrazică, ci ca să completeze ideea cu o contri-buţie transilvăneană la actul genezei luminii bucureştene, mi-aş permite să adaug — permisiunea pe care mi-o dă sărbătoarea, de azi — că soarele Bucureştilor a răsărit şi de la Avrig!

Aşadar, domnilor şi doamnelor, eu despre Gh. Lazăr vă voi spune cîteva cuvinte. El a fost elev al şcolii ce-i poartă numele şi a devenit apoi unul din marii părinţi ai învăţămîntului românesc.

Cînd s-a întemeiat acest Liceu din Sibiu, Transilvania nu era prea bogată în şcoli — se presupun zece mai însemnate — deşi, dincolo de munţi, şcoala unui domnitor iubitor de cultură, Constantin Brîncoveanu (1688—1714), în Moldova apăruseră cronicarii Grigore Ureche, Miron Costin (+1691), Nicolae Costin (+1712), iar Dimitrie şi Antioh Cantemir îşi făceau educaţia costin la Ieremia Cacavela, poliglot cu studii la Lipsce şi Viena, iar din 1688 pînă în 1691, deci un an înainte de întemeierea şcolii din Sibiu, Dimitrie Cantemir va studia şi va scrie opera sa de dimensiuni mai mult decît europene, la Constantinopol, ca student al Academiei Patriarhale, cu profesori vestiţi: Antonie, Alexandru Mavrocordat, Meletie din Arta, Hrisant Notara, Ilie Miniş, şi cu legături apusene însemnate, precum ambasadorii Franţei (P.A. de Chateaufeuf şi Carliol), ai Olandei (Collier), Rusiei (Petru

(Continuare în pag. a 2-a)

Dr. ANTONIE PLAMADEALĂ
Mitropolitul Ardealului

* Cuvînt la Sărbătorirea tricentenarului Colegiului „Gh. Lazăr” din Sibiu, la Casa Sindicatelor, 8 iunie 1992.

Canonizări de sfinţi români

În şedinţa sa din 20 iunie 1992, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărît canonizarea unui număr de 19 sfinţi români: Cuviosul Ioan de la Prislop (13 sept.), ierarhul martir Avram Ivlireanul (27 sept.), preoţii mărturisitori Ioan din Gales şi Moise Măcinic din Sibiel (21 oct.), cuviosul Antonie de la Iezeru — Vilcea (18 nov.), cuviosul Daniil Silistra (18 dec.), cuviosul Gherman din Dobrogea (29 febr.), episcopul Iosif Mărturisitorul din Maramureş (24 apr.), arhiepiscopul Ighelas de la Rimeş (30 iunie), ierarhul Leontie de la Rădăuţi, Dreptcredinciosul voievod Ştefan cel Mare şi Sfînt (2 iulie), cuviosul Ioan Iacob Hozevitul (5 aug.), cuvioasa Teodora de la Sihla (7 aug.) şi martirii Constantin Vodă Brîncoveanu cu cei patru fii: Constantin, Ştefan, Radu, Matei şi stelnicul Ianache (16 aug.).

O comisie sinodală, avîndu-l în frunte pe I.P.S. Nestor, Mitropolitul Olteniei, a desfăşurat de-a lungul a mai mulţi ani o intensă activitate pentru pregătirea documentelor şi studiilor necesare canonizării acestor sfinţi. Mai întîi Comisia a alcătuit o listă cu un număr mare de nume de „oameni ai lui Dumnezeu”, care au intrat în conştiinţa generaţiilor din locu-

rile unde au trăit ca adevăraţi sfinţi ai lui Dumnezeu, fiind cinstiţi sub diferite forme. Mai apoi ea s-a oprit la cei de mai sus, ceilalţi urmînd a fi canonizaţi ulterior, cînd va avea cercetată cu de-amănuntul viaţa şi activitatea, ca şi influenţa lor în întărirea credinţei şi spiritualităţii ortodoxe strămoşeşti, îngrijindu-se totodată de alcătuirea de către persoane competente a Sinaxarului lui fiecăruia (viaţa pe scurt), ca şi a slujbelor închinare lor, care vor intra în ediţia viitoarelor Mînee — cărţi tipărite cu slujbele sfinţilor din cele 12 luni ale anului. De asemenea, Comisia s-a îngrijit de alcătuirea iconelor fiecărui sfinţ ca şi a Tomosurilor de proclamare (acte sinodale prin care autoritatea bisericească recunoaşte sfinţenia unei persoane şi o proclamă ca atare, recomandînd-o cinstirii tuturor credincioşilor).

Planul Sfîntului Sinod, în şedinţa sa din 20 iunie a.c., a examinat toate actele înaintate de Comisia Sinodală de Canonizare, făcînd observaţiile de rigoare (cele mai multe cu privire la chipul iconografic al sfinţilor, uneori mai puţin reuşit) şi a decis canonizarea lor, ea înscriindu-se pe linia Tradiţiei ecumenice a Bisericii

ŞTEFAN CEL MARE DREPTCREDINCIOS VOIEVOD ROMÂN

Toată suflarea românească, din care fac parte şi cei aşezaţi pe alte meleaguri decît strămoşeşti, îşi aminteşte cu profundă pioşenie, că în urmă cu 483 ani, Moldova îşi conducea pe ultimul său drum din ţară pe Ştefan cel Mare, care a fost chemat la Domnul, Stăpînul viilor şi al tuturor timpurilor. (Iov XIV, 5).

Rămăşiţele pămîntului mult trudite au fost depuse în cripta de la Mînăstirea Putna, pregătită cu 12 ani mai înainte. Inscricţia de pe lespezea de mormînt, nu ne spune că a murit, ci că el „s-a strămutat la locaşurile cele veşnice” (Ioan XIV, 12). Această noţiune are un înţeles naţional: că trăieşte etern pentru ţara lui şi un înţeles creştin, căci noi creştinii ştim şi credem din moşi, strămoşi, că: viaţa nu se sfîrşeşte la mormînt (Ioan V, 24).

Data morţii, este considerată la creştini, trecerea la o altă viaţă nouă cu Iisus Hristos (Ioan XIV,

3). O zi importantă (Eclesiastul VII, 1), cînd posteritatea foloseşte realizările simbol trecut în veşnicie, drept simbol şi exemplu de urmat.

Înzestrat din copilărie cu o puternică credinţă, înclinat spre cele sfinte şi iubitor de glia străbună, ca urmare a educaţiei exercitate de mama sa Doamna Oltea şi tatăl său Bogdan al II-lea, istoricii din totdeauna au fost nevoiţi să i-o sublinieze şi să găsească în aceste însuşiri creştine, explicaţia faptelor săvîrşite de Măria Sa.

Ca om al datoriei depline, s-a dovedit un adevărat fiu al Bisericii strămoşeşti, cu mare frică de Dumnezeu şi împlinitor al convingerilor sale religioase ortodoxe. Mărturia conducerii interne au dovedit că: a condus cu rîvnă, jertfelnicie, eroism şi conştiinţă creştină (Continuare în pag. a 2-a)

Ierodiacon Căpăţ Teofilact
Mînăstirea Putna

Convocarea şi tematica unui Sinod Ecumenic

Din secolul al VIII-lea (787), Creştinismul a fost lipsit de mijlocul de oficializare doctrinară şi canonică, nemărtinindu-se un Sinod Ecumenic. Pînă în acest secol, noua religie se bucurase de Simbolul apostolic de credinţă, apoi de Simbolul niceo-constantinopolitan, care oficializează Crezul sau Mărturisirea de credinţă a celor două sinoade ecumenice, ţinute la Niceea (325) şi Constantinopol (381). Au urmat hotărîrile celorlalte cinci Sinoade Ecumenice şi s-au cristalizat alte Mărturisiri de credinţă, în organică continuitate doctrinară, aparţinînd unor personalităţi religioase, între care numărăm şi Omologia mitropolitului Petru Movilă, oficializată la Sinodul panortodox, ţinut

la Iaşi (1642). Toate aceste Mărturisiri de credinţă fac parte din Sfînta Tradiţie, al doilea izvor al Revelaţiei divine, şi atestă o normalitate a desfăşurării vieţii religioase creştine.

Motivul intreruperii acestui flux de viaţă religioasă sînt complexe şi aparţin elementului uman, care intră în componenţa fenomenului religios. Domnul Iisus Hristos a dorit ca toţi creştinii să fie „una”, şi aşa se roagă pînă astăzi Biserica Ortodoxă în timpul Sfîntei Liturghii, căci şi cultul, ritualul, cîntarea, mişcările liturgice, datinile şi morala, fac parte din acea Tradiţie. Au intervenit, însă, deosebirile subiective umane, determinate de înţelegeri variate doctrinare, de primăii revendicate, individual sau colectiv, care au vărsat venin şi discordie în relaţiile frăţeşti ale creştinilor. Reprezentantii Domnului Iisus Hristos, pe pămînt şi în istorie, nu mai aveau ochi să se vadă şi se duşmăneau. Formalismul şi juridismul din Vechiul Testament renăscuseră sub alte forme, tot atît de nocive, înlocuind pacea şi dragostea. Sinoadele Ecumenice s-au rărit, apoi nu s-au mai ţinut, Bisericele creştine recurînd la sinoade locale şi particulare, rezolvîndu-se şi problemele doctrinale şi canonice. Stagnarea şi încetarea tinerii acestor organe de oficializare doctrinară au adus mari prejudicii şi greutăţi dezvoltării normale a trăirii religioase.

În lipsa oorganului ecumenic, Bisericele s-au mulţumit cu surogatele locale, particulare, apoi chiar cu păreri teologice sau teologumene dogmatice, care se reduceau la „individualul şi subiectivul doctrinar” al unor bogoslovi. Preţul acestor teologumene era determinat de întemeierea lor doctrinară pe cit mai multe dogme ecumenice. Se formulau deci, epigonice, alte dogme pe temeliile vechi. Era o aparenţă de dezvoltare doctrinară, dar cerinţele dezvoltării istorice ale vieţii religioase nu erau satisfăcute totdeauna, nici nu erau, universal, admise.

Ţinerea unui Sinod Ecumenic actual depinde deci de factori umani, care au ridicat piedici formale, superficiale, în calea continuităţii realizării planurilor divine, hotărîte de Mîntuitorul şi

(Continuare în pag. a 3-a)

Pr. prof. univ. Dr. Petru Rezuş

UBI BENE, IBI PATRIA?...

Cum oare-ar suna o vorbă românească
Dulce, într-un mediu de purtat, strein?
Cum ar fi, tu limba lor de nu ai şti-o,
S-o auzi, în jurul tău cînd vin, tot vin?

Chiar poezi de-ar fi acolo, multe genii,
Cum lăra de Eminescu să te ştii?
Teiului iubit să nu-i mai simţi miresma?
Teiul, pază doar aici la câptii.

Cîmpurile noastre creşte-le belşugul.
Datini nu-s acolo, ca aici, la noi.
Lin, la noi plutesc în mătăci riuri-riuri,
Susur de izvoare, cîntec în zăvoi.

În triumfuri Caraimanul creasta-şi suie.
Vai vezi, toate le vedeşte de Eden?
Vai aceste, toate le vedeşte de Eden?
Auziţi al doinei dulce, sfînt irelen?

Petre Pascu

Sfîntul Ioan Botezătorul

În iconomia dumnezeiască a mîntuirii neamului omenesc, îşi găseşte rostul său şi personalitatea sacră a sf. Ioan Botezătorul, care încheie şirul proorocilor Vechiului Testament. „Toţi proorocii şi legea au proorocit pînă la Ioan” (Matei 11, 13). Despre el a zis proorocul Maleahi circa 400 de ani înainte: „Iată că eu voi trimite pe îngerul meu şi va găti cale înaintea feţei mele” (Maleahi 3, 1). Ioan Botezătorul este „un glas care strigă în pustie”: „Gătiţi calea Domnului, pregătiţi, în pustie, cărarea Dumnezeului vostru” (Isaia 40, 3). Aceasta sînt dovezi, că în planul de mîntuire a omenirii a fost cuprinsă şi misiunea de înaintemergător al lui Mesia, prin a cărui activitate urma ca „toată valea să se umple, tot muntele şi dealul să se netezească, toate povîrnişurile să ajungă cale netedă şi toate crestele stîncose, vale adîncă” (Isaia 40, 4). Despre el a zis Domnul prin gura psalmistului, că „voi pregăti un sfeşnic, pentru Unsul meu” (Psalm 132, 17).

Aceasta ne vin în sprijin, spre a înţelege necesitatea zămisliţi, la bătrîneţe, a acestui copil al rugăciunii şi al minunii. La ceasul tămlîriei, în templul Domnului, arhanghelul Gavril i-a vestit preotului Zaharia, că rugăciunea lui a fost ascultată şi soţia lui va naşte un fiu. Din pîntecele maicii sale va fi plin de Duhul Sfînt... El va merge înaintea Domnului, cu duhul şi cu puterea lui Ilie” (Luca 1, 15 şi 17). Pentru starea sa îndoielnică în faţa îngerului vestitor, preotul Zaharia a rămas mut, pînă s-a născut pruncul. Atunci, prin scrierea pe tăblită a confirmat cele spuse de arhanghelul Gavril, că Ioan este numele pruncului şi de îndată i s-a dezlegat gura. Cu glas proorocesc a grăit Zaharia despre prunc, că prooroc al Celui Preaînalt se va chema şi va merge înaintea feţei Domnului, spre a găti căile lui (Luca 1, 76).

Sf. evanghelist Luca spune despre copil că „creştea şi se întărea cu duhul. Şi a fost în pustie pînă în ziua arătării lui către Israel” (Luca 1, 80). Acolo a dus Ioan viaţă aspră de pustnic, plină de evlavie. A urmat exemplul profeţilor legii vechi, care se retrăgeau în singurătate sau chiar în pustie, spre a duce viaţă ascetică, practicînd asceza. Vesmîntul său era din păr de cămilă şi încins cu curea împrejurul mijlocului, iar hrana lui consta din lăcuste şi miere sălbatică (Matei 3, 4). Sălaşul lui nu putea fi altceva decît o peşteră sărăcăcioasă oferită de întinsul pustului.

Printre-o viaţă trăită în post şi rugăciune, s-a călît Ioan pînă la data ieşirii lui la propovăduire. Cu rigurozitatea informaţiei care îl caracterizează, sf. evanghelist Luca ne spune, că în al 15-lea an al împăriei Cezarului Tiberiu, pe cînd Pontiu Pilat era procuratorul Iudeii, Irod tetrarh al Galileii, l-a chemat Domnul pe Ioan să propovăduiască botezul pocăinţei, spre iertarea păcatelor (Luca 3, 1—3). A ieşit atunci la el „Ierusalimul şi toată Iudeia şi toată împrejurimea Iordanului” (Matei 3, 5), spre a fi botezaţi de Ioan în apa Iordanului şi mărturisindu-şi păcatele. „Metanoite”, adică „pocăiţi-vă — le-a zis călugărul de la Iordan —, că s-a apropiat împărşia cerurilor” (Matei 3, 2). Prin predica sa le-a cerut oamenilor să se căiscă pentru păcatele lor şi să facă fapte bune, spre a promova astfel o schimbare radicală a vieţii lor.

Pui de năpîrcă, le-a zis fariseilor şi saducheilor, în auzul mulţimilor. Puşi în slujba intereselor particulare, aceştia au venit la botez fără intenţii vădite de a se căi pentru păcatele lor şi fără dovada faptelor bineplăcute lui Dumnezeu. Ştiindu-se a fi descendenţi ai lui Avraam, chibzuiau că n-ar putea fi osîndiţi, dacă se reţin de la cînta pentru păcatele săvîrşite. Subredă le-a fost motivarea, căci Dumnezeu poate ca şi din pietrele acelor locuri să ridice fii lui Avraam.

(Continuare în pag. a 2-a)

Prof. Petru Dumitrează

„Zis-a cel nebun în inima sa”

(Ps. 13, 1)

Cu ani în urmă mă aflam în una din vestitele stîne din Carpaţii de curbură, unde s-a plămădit varianta clasică a nemuritoare noastre Mioriţe, stîna la care mă cunoşteam bine cu ciobanii, care, între altele, mi-au relatat şi următoarea întâmplare.

Cu câteva zile înainte — spunea ei — au trecut pe la stîna lor şi un tînr student din satul nostru, spunîndu-mi-l pe nume şi pe care îl ştiam bine.

Se găseau în postul Sf. Marii şi, în acei ani, chiar şi la stîna se postea de majoritatea ciobanilor, dacă nu chiar de toţi. Văzînd acest lucru, tînrul nostru „intelectual” i-a luat pînă în vedere pe ciobanii care nepostau, încercînd să le demonstreze că postul este un obicei perimat, nepotrivit cu viziunea pe care ştiinţa ne-o aduce acum asupra lumii, că, la urma urmelor, „nici nu există Dumnezeu”.

Nu ştiu dacă acest tînr student a convins pe cineva cu spusele sale, căci bacul, mai marele sfîinii, încheie povestirea cu următoarele: Oare (cutare) este nebun, spunîndu-ne nouă aşa ceva.

Precum vedem, logica omului din mulţime, a celui cu mintea nepervertită, confirmă ceea ce proorocul şi regele David a scris încă acum aproximativ 3000 de ani cînd a încrestat şi aceste cuvinte: „Zis-a cel nebun în inima sa: Nu este Dumnezeu” (Ps. 13, 1). A nega pe Dumnezeu, aşadar, este o manifestare nefirească a omului, cel în cauză dînd dovadă de nefuncţionalitate a tuturor mecanismelor fiinţei sale lăuntrice. Aceasta în primul rînd prin faptul că neagă, ignoră realitatea, evidenţa, care ne dovedeşte la tot pasul prezenţa lui Dumnezeu şi religiozitatea oamenilor. Probabil că astfel de motive îl făcea pe gînditorul Petre Ţuţa să arate că „eu cînd discut cu un ateu e ca şi cum aş discuta cu usa” (Petre Ţuţa: Între Dumnezeu şi neamul meu, Bucureşti 1992, p. 280).

S-a spus încă din vechime de către Plutarh: „Priviţi pe faţa pămîntului. Veţi vedea poate cetăţi fără întărituri, fără legi, veţi înălţa popoare care nu cunosc scrierea şi întrebuinţarea banilor, dar un popor fără Dumnezeu n-a văzut încă nimeni”. „Niciodată n-am întîlnit în ştiinţa mea ceva care să se opună ideii de religie” — va spune în zilele noastre marele savant A. Einstein. „Omul, ca întreg, nu poate fi gîndit decît biblic” — afirmă şi Petre Ţuţa.

Într-adevăr, dacă nora le vine greu să accepte faptul, că Dumnezeu nu s-a descoperit, ni sa revelat, cum se mai spune, că El ne-a grăit despre Sine şi voia Sa cu privire la noi oamenii, prin proorocii Vechiului Testament şi apoi prin însuşi Fiul Său Întreput, Domnul nostru Iisus Hristos, trebuie să subliniem că despre Dumnezeu ne vorbesc şi anume Sf. Scriptură şi Sf. Tradiţie, ci încă o foarte mare carte, şi anume marea Carte a Naturii. În această carte poate citi oricine, cu ştiinţă sau neştiinţă de carte şi cu adevărat au citit oa-

(continuare în pag. a 4-a)

Pr. Gh. Papuc

UNITATE FĂRĂ UNIATISM

Este ideea rezumativă a unui articol publicat de teologul catolic Prof. Dr. Suttner din Viena („Einheit der Ortskirchen ohne Unitismus”, în rev. „Theologisch-Pastorales Quartalschrift”, 1992, p. 116—122). Pornind de la faptul că „Biserica există în istorie ca Biserică locală”, autorul consideră că „fiecare Biserică are dreptul şi obligaţia de a administra harul dumnezeiesc într-un mod corespunzător locului şi timpului, iar celelalte Biserici au datoria de a respecta libertatea necesară în acest sens”. Unitatea Bisericii ecumenice trebuie înţeleasă, astfel, ca o armonie între Bisericele locale.

„Dar dacă între Bisericele locale nu există comuniune, ci schismă, atunci ele au obligaţia de a înlătura cit mai repede neînţelegerile”. Calea cea mai potrivită este dialogul. „Unitatismul — înseamnă — este o totală altă cale. El nu sustine dialogul, ci cere supunere — este, cum spunea Yves Congar, „înlocuire”, prin care unul dă şi altul primeşte, prin care „nu se caută apropierea reciprocă, ci supunerea unei părţi de către cealaltă parte”.

Cauzele acestui fapt sînt mai mult de natură istorică. Dar comisia de dialog teologic ortodox-romano-catolic „nu trebuie să se ocupe de trecut în vederea blamării eventualelor vinovăţi, ci trebuie să studieze vechile greşeli pentru ca ele să poată fi înlăturate. Ea trebuie să se îngrijească de concepţiile eclesiologice şi pastorale ale unei unităţi fără unitatism, şi trebuie să găsească reglementări corespunzătoare. De asemenea, comisia are misiunea de a da naştere în Bisericele locale a unui proces de recepţie a dialogului, prin care majoritatea largită a episcopilor, preoţilor şi credincioşilor să respingă vechile proceduri uniate şi să promoveze o pastorală care mijloceşte unitatea Bisericii surorii autonome fără unitatismul uniformist”.

Asist. Drd. Irimie Marga

(urmăre din pag. 1-a)

Andreevici Tolstoi), și nu fără bune legături la curtea lui Ahmed al III-lea, pe care îl vizita adesea, dar și cu legături profitabile cu grecii din Fanar, încă în plină strălucire.

Școlile în Principate erau peste tot grecești, după instalarea fanariotilor, deși se învăța și latina și alte limbi occidentale și orientale. Cultura era însă preponderent grecească și va dura așa până la sfârșitul epocii fanariote. Nu trebuie să exagerăm însă, afirmând exclusivitatea culturii grecești în Principate. Era mare, dar nu exclusivă. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea începe să-și facă loc limba română și confruntarea va dura un secol, până la Revoluția lui Tudor Vladimirescu și la reînălțarea domniilor pămîntene, la apariția în Moldova a mitropolitului Veniamin Costache și a lui Gheorghe Asachi, iar în Țara Românească a lui Gheorghe Lazăr.

În Moldova să nu-l uităm pe Lazăr Leon-Asachi, primul traducător în românește al Logicii lui Condillac, traducător al lui Epictet înainte de 1821 — traduceri descoperite de subsemnatul (vezi *Lazăr-Leon Asachi în cultura română*, Sibiu 1985) și, mai înainte, să nu uităm de monumentală *Biblie a lui Șerban Cantacuzino* (1688), în românește, tipăritură continuată de Constantin Brâncoveanu, operă probabil colectivă, a lui Nicolae Milescu, a fraților Greceanu, a lui Mitrofan, viitor episcop al Buzăului și, poate, și a altora.

Dar Transilvania a fost înaintea tuturor! Să nu uităm manuscrisele rotacizante din Transilvania și, că, în Transilvania apăruse în românește, *Catehismul calvinesc* în sec. 16, căruia îi răspundea mitropolitul Varlaam, că Udriște Năsturel și Stolnicul Cantacuzino (1640—1716) își scriau opera în românește, și tot în Ardeal este tocmai epoca în care scrie cronicarul Gheorghe Brancovici (1645—1711), e adevărat, în sirbește, în parte, dar traduce și în românește o *Carte de rugăciuni*, un *Catehism* și o *Carte către adevărații călători*.

Am spus aceasta pentru a atenua părerea că grecii ne cuprinseseră în întregime! Influența lor era totuși mare. Erau plini de orgoliu, crezând că ei sînt singurii în limba cărora se poate face cultură!

În Transilvania lupta nu s-a dat cu grecesmul, ci cu limbile stăpînitoare, mai ales cu germana și apoi cu maghiara.

Sînt cunoscute în istoria Liceului „Gh. Lazăr” de azi cele trei epoci de pînă la unire: latina 1692—1850, germana 1850—1867, maghiara 1867—1918, și apoi româna, instalîndu-se ca a patra epocă abia după 1918. Poate că a fost bine că perioada latină a fost din 1692 pînă în 1850, deci cea mai lungă și poate că nu e cu totul întîmplător că aceasta este tocmai perioada cînd înflorisea Școala Ardeleană.

Dar o perioadă germană în cultură, mai ales în scrierile istorice, a existat și înaintea perioadei latine, și concomitent cu ea. Să ne amintim, de pildă, de cronicarii sași începînd cu Johannes Tröster (1666) și Toppeltinus (1667) cel folosit de cronicarii moldoveni. Tröster a fost pînă nu demult ignorat, ceea ce am relevat în cartea mea „*Romanitate, Continuitate, Unitate*”. Întreaga pleiadă de sași care le-a urmat, a scris în germană în epoca latină. Școlile au fost preponderent germane după 1850. Dar ecoul emancipării din Principate trece munții cu ușurință. Latina era limba Europei. Îmi vine să cred că românii o cultivau în cultura elevată, scrisă, *ca pe limba lor*. În vorbire, aveau direct română. Necazul a fost însă că latina era și limba catolicizării! Noroc pe să acumpăna cu trezirea latinității.

Pe la mijlocul secolului al XVII-lea se nasc cei care vor deveni corifeii Școlii Ardelene. Gh. Șincai (1754) se naște cu vreo 20 de ani înaintea lui Gheorghe Lazăr (1779 sau 1782), Petru Maior de asemenea (n. 1756). Dimitrie Eustatievici, ortodox, și mai devreme (n. 1730). Gheorghe Lazăr se va dezvolta și își va desăvîrși cultura în plin reviriment emancipativ românesc. Și n-ar trebui să se uite că Școala Ardeleană începe cu Dimitrie Cantemir, al cărui ms. „*Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor*” a fost cumpărată din Budapesta de Petru Maior. Și n-ar trebui să se uite, de asemenea, cronicarii și contribuția sașilor — ex. Tröster — la afirmarea romanității românilor. Școala Ardeleană e o înconunare. Dar școlile românești vor apare masiv în Transilvania abia în secolul al XIX-lea, cînd Șaguna va dubla numărul lor, iar Vasile Stroescu va fi mai apoi mecenatul lor. La pîrîștii din Cluj Gh. Lazăr va fi studiat sigur în latinește. Școala era catolică. Bieții români trebuiau să se declare catolici, ca să fie primiți mai ușor în școli! Așa a făcut și Lazăr! S-a declarat unit. În 1802 trece la *Liceul, tot catolic*, din Sibiu, deci acum exact 190 de ani a fost elevul Școlii care e astăzi „Colegiul Gh. Lazăr”. Avea în jur de 18 ani. Cursurile erau deci în latinește. Nu ușoare. Îl găsim în cataloage în clasa V-a, de fapt ultima. Face apoi cursuri de drept la Cluj, dar studiază aici și limbi străine, și teologie, și filosofie.

Lazăr se distanțează în mod clar și rapid de colegii lui, dovadă aptitudinile excepționale pentru o gamă de discipline care frizau enciclopedismul. A propos de „gamă”, cînd se va întoarce la Sibiu de la Viena, cu un număr impresionant de calificări — filosofie, drept, pedagogie, literatură, matematică, inginerie, științe militare, agrimensură, medicină, teologie — va fi numit printre altele și profesor de muzică, unde mai apoi va fi suplinat de Moise Fulea. Există acte prin care

Sfîntul Ioan Botezătorul

(Urmare din pag. 1)

Vameșilor le-a cerut să nu ia cu nimic mai mult decît este stabilit. Pe ostași i-a sfătuit să se mulțumească cu leafa tocmită și să nu năpăstuiască pe nimeni.

Celor ce, în cugetele lor se întrebau dacă el este Hristos, le-a spus: „Eu botez cu apă, dar în mijlocul vostru se află unul pe care voi nu-l știți, care vine după mine și care a fost înaintea mea și căruia eu nu sînt vrednic să-i desleg cureaua încălțămintei” (Ioan 1, 26—27). Acesta vă va boteza cu Duhul Sfînt și cu foc. El are lopata în mînă și va curăți aria sa și va aduna grîul în jîtniță, iar pleava va arde-o cu foc nestîns” (Matei 3, 11—12).

În timp ce Ioan Botezătorul își dezvoltă activitatea sa în părțile Iordanului, la Betabara, a venit a el Iisus, din Nazaretul Galileii, ca să-l boteze. Ioan nu-l știa pe Iisus, dar a simțit apropierea Lui, ca înainte cu 30 de ani, cînd a tresălit în pîntecele mamei sale, la intrarea Sfînteii Fecioare Maria, în casa rudei sale, Elisabeta. În persoana lui Iisus, Ioan a văzut pe „Mielul lui Dumnezeu cel ce ridică păcatul lumii” (Ioan 1, 29). „Eu am trebuință să fiu botezat de tine și tu vii la mine?” (Matei 3, 14). Astfel mărtirisea Ioan, că Domnul Iisus, fiind fără păcat, nu are trebuință de pocăință și de botez.¹ Iisus a cerut lui Ioan să-l boteze, penitru, în acel moment, Iisus a luat asupra sa păcatele altora și vrea să izbăvească omenirea de păcate. Pentru stabilirea raporturilor normale ale omenirii cu Dumnezeu, omenirea nu mai era în stare să revină singură, prin mijloace proprii, fără ajutor de sus.² Ioan a pătruns înțelesul celor grăite de Iisus și s-a învoit a-l boteza, spre a-și da concursul la opera de mîntuire a neamului omenesc, pe care Iisus o avea de îndeplinit și pe care avea să o înceapă atunci.³

Sentimentul de copleșitoare smerenie ce l-a stăpînit pe Ioan în fața lui Iisus, este sugestiv exprimat de autorul sacrosanct, în cîntarea bisericăscă: „Venit-ai, Doamne, chip de rob lăudat, botez cerșind, cel ce nu știi de păcat. Văzutu-te-au apele și s-au temut, cutremurat-s-a înaintemergătorul și a strigat grăind: Cum va lumina sfeșnicul pe lumină? Cum va pune mîna robul pe Stăpînit?”

Dacă odinioară, porumbelul cu ramură de măsline în cioc i-a vestit lui Noe, că s-au retras apele potopului, de această dată Duhul Sfînt s-a pogoit din cer în chip de porumb, adevărul lui Ioan, că Iisus este Mielul lui Dumnezeu.

Suprema dovadă, că Iisus este adevăratul Mesia, a fost mărturisirea Părintelui din ceruri, care a glăsuț: „Acesta este Fiul meu cel iubit, întru care bine am voit” (Matei 3, 17).

Pe cînd Ioan se afla la Enon, aproape de Salim, unde erau ape multe, oamenii veneau la el să se boteze. Știut este că și Ioan și-a avut ucenicii săi. Cu această ocazie, ucenicii lui Ioan au văzut, că mai mulți sînt cei care se duc la Iisus, despre care Ioan a mărturisit de cea parte de Iordan. Așa cum le-a spus anterior preoților și levitilor, le spune Ioan și ucenicilor săi, că el nu este Hristos, dar a fost trimis înaintea lui spre a-i găti calea. „Bucuria mea s-a împlinit. Acela — adică Iisus — trebuie să crească, iar eu să scad” (Ioan 3, 29—30).

Iisus a spus despre Ioan, că „era făclia care arde și luminează, și voi ați fost voioși să vă veseliți un timp întru lumina lui” (Ioan 5, 35). Așa după cum luceafărul conținește de a-și mai face vădită lumina sa, odată ce apare la orizont lumina soarelui, tot așa înaintemergătorul se retrage cu smerenie, cînd apare Hristos, care a spus despre sine: „Eu sînt lumina lumii; cel ce vine după mine nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții” (Ioan 8, 12).

Cu multă bunățate și duioșie s-a despărțit Ioan de doi dintre ucenicii săi, de Andrei și de Ioan, pescari de meserie, îngăduindu-le să-l

Gheorghe Lazăr...

Moise Fulea — activ și el în Școala Ardeleană ca autor de bucoavne — își cerea drepturile materiale pentru suplinirea catedrei de muzică a lui Gh. Lazăr.

Gheorghe Lazăr a făcut și doi ani de teologie ortodoxă la Karlovitz, voină a se face preot. Nu i-a plăcut însă mitropolitului sîrb Vladimir Stratimirovici. Nu va fi fost prea supus sîrbizării, ceea ce i se potrivește. În 1810 merge din nou la Viena și se apucă de alte studii, începînd și traduceri de cărți religioase și de manuale în românește. Își vedea un viitor în învățămînt și în pedagogie.

În 1812 e numit profesor la Seminarul din Sibiu. Nu reușește să-i placă nici episcopului Vasile Moga — era între ei o evidentă diferență de cultură. Astfel de diferențe pot supăra pe cei mari în altceva decît în cultură! Nimic nou sub soare! Din aceleași motive nu reușește cînd candidația la scaunul de episcop la Arad, în 1815. Va rămîne toată viața arhiidiacon. Dar conflictul cu autoritatea bisericească, încă supusă sîrbilor — sîntem înainte de Șaguna — progresează pînă la înlăturarea lui din învățămînt. A făcut și imprudența de a se declara de partea ideilor liberale ale vremii, întruchipate atunci de Napoleon, cu ecouri vii din revoluția franceză.

Așa ajunge Lazăr meditator la Brașov, la o boieroaică, Ecaterina Bărcănescu, de unde, în 1816, trece munții. A fost o trecere providențială. A doua descălecăre după *Negru Vodă*. Abia acolo, în București, Lazăr își descoperă adevărata statură intelectuală, cunoștințele enciclopedice. Teologul arhiidiacon e angajat inginer hotarnic, căci era și inginer. Și apoi, îndată, își afirma *ideea genială de a înlocui învățămîntul grecesc, cu unul românesc*. La Sf. Sava el devine profesorul *pe românește* al unor discipline socotite pînă atunci inaccesibile limbii române, limbă socotită inferioară. Face aceeași demonstrație pe care o vor face mitropolitul Veniamin și Gheorghe Asachi în Moldova, anume că toate științele și filosofia se pot preda și în românește.

Lazăr devine astfel ctitorul învățămîntului universitar românesc, în Țara Românească. Pe locul unde a fost școala de la Minăstirea Sf. Sava — azi dispărută — i s-a ridicat o statuie. Ar fi trebuit să fie atît de înaltă, încît să se vadă din toate colțurile țării!

Cu calificare și de inginerie militară, în 1821 a devenit îndată consilierul militar al Domnului Tudor, instalat la Cotroceni, intrînd în prietenie și cu un alt prieten și sfătuitor al lui Tudor, episcopul Ilarion al Argesului.

Opera culturală, științifică, mai mult didactică decît scrisă, reformatoare, a lui Gh. Lazăr îl așează în rîndul ctitorilor de cultură românească, înconjurîndu-i capul frumos și ochii vii, pătrunzători ca de profet, cu aureola nemuririi.

Oamenii mari au însă și necazuri mari. E un mare păcat că ochii celor ce ar trebui să recunoască la timp valorile, le recunosc cel mai adesea numai după moartea eroilor, cînd recunoașterea sau recunoștința sînt comode și nu mai stîrnesc invidii și gelozii. Cu mulți s-a întîmplat aceasta. Cu mulți se mai întîmplă și azi! Și așa va fi mereu. Bolile de ochi, provocate de soare, se vindecă numai după ce apune soarele. Cît soarele e sus, invidioșii nu-l pot privi și-și întorc privirile spre micile umbre! Dar nu umbrele dau măsura adevărată a cuiva.

Lazăr îmbolnăvit, cît de boală cît de tristețe, căci tot o boală e și aceasta, a fost dus de un văr la o vie de lingă București, apoi luat de fratele său la Avrig, în 1823, cu cărțile lui în căruță, ca să aibă mîngîierea studiului, pînă la moartea care l-a găsit acasă, în același an 1823, după o odihnă de cîteva luni, după întoarcerea de la București. Din iunie pînă în septembrie. Se vede că avea nevoie de odihna veșnică!

Nu voi insista asupra operei sale pedagogice-didactice, Simpozionul organizat de Dv. se va ocupa desigur și de ea, ca și de întreaga perioadă, cu contribuția ei culturală, în timpul celor 300 de ani de existență a Liceului Lazăr: El e o mîndrie a Sibiului cultural cu toate necazurile prin care a trecut, stăpînirile impunîndu-și limbile lor.

Să-i felicităm din inimă însă pe cei de după 1918 și de azi, fie că sînt în funcțiune, fie că sînt la binemeritata pensie, și să-i asigurăm de respectul și de prețuirea noastră.

Cercetînd cataloagele Liceului și istoriile lui, cu emoție găsești acolo, în afara numelui lui Gheorghe Lazăr Avrigensis, doi copii ai lui Moise Fulea, pe Simion Balint, fost prefect al lui Avram Iancu, pe Ilie Măcelaru, condamnat la moarte în 1848 și scăpat prin grațiere, colaborator eminent al lui Șaguna, pe Ion Popasu, devenit episcop de Caransebeș, pe August Treboniu Laurian, pe Sava Popovici, profesor la Seminarul din Sibiu, pe Iacob Bologa, notarul Adunării Naționale din 3—/15 mai 1848, pe Ioan Pușcariu, stegarul Adunării din Blaj de la 1848 și inițiatorul *Astreii*, pe Axente Sever, pe Nicolae Cristea, profesor în Sibiu și redactor al „Telegrafului român”, condamnat în procesul Memorandumului, pe Visarion Roman, redactor al „Telegrafului român”, membru corespondent al Academiei Române, pe Ioan Hania, pe

urmeze pe Iisus, pe acest om și Dumnezeu, spre a deveni pescari de oameni, în opera de zidire a împărăției lui Dumnezeu pe pămînt.

Sf. Ioan Botezătorul a fost omul cu principiile solide de viață, bine determinate, de la care nu s-a abătut. N-a știut ce este compromisul și nici teama de a spune pe față adevărul, oricare ar fi fost riscul pentru propria sa persoană. Pe tetrahul Irod l-a muștrat cu asprime că nu i se cuvine să aibă de soție pe Irodiada, femeia fratelui său Filip. Pentru aceasta, la îndemnul soției sale, Irod l-a pus pe Ioan în închisoarea din cetatea Macherus, de dincolo de Iordan, după cum atestă istoricul profan, Iosif Flaviu (născut în anul 37 după Hristos), în a sa *Arheologia Iudeilor*.⁴ Irod n-a avut curajul să-l omoare pe Ioan, căci se temea de norod, care îl ținea pe Ioan de prooroc (Matei 14, 5).

După ce solii i-au adus lui Iisus vestea, că Ioan a fost întemnițat, vorbind multimilor, Iisus a întrebat despre Ioan: „Ce ați ieșit să priviți în pustie? Oare trestie clătîindu-se de vînt?...” (Luca 7, 24). Dacă mai trîziu, B. Pascal în „Cugetări”, publicate postum în 1670, a apreciat că „omul nu este decît o trestie, cea mai fragilă din natură, dar este o trestie gînditoare”.⁵ Domnul Hristos a grăit despre Ioan Botezătorul ca despre omul decis, neînfîrnat în fața puterilor zilei, neaplicat să oscileze mereu, alternativ, de partea unora și a altora. În comparație cu proorocii, sf. Ioan Botezătorul, „om trimis de la Dumnezeu”, a fost mai mult decît un prooroc... „Între cei născuți din femei, nici unul nu este mai mare decît Ioan Botezătorul” (Luca 7, 28), desigur, exceptînd pe Domnul Iisus, care s-a născut din femeie, dar pe cale supranaturală, lipsit fiind de întînăciunea păcatului original.⁶

Istoria consemnează tragicul eveniment ce a avut loc la nelegiuitul ospăt, de ziua nașterii lui Irod. Salomeia, fiica Irodiadei, a jucat în mijlocul ospătului și i-a plăcut lui Irod, care s-a legat cu jurămînt, că fi va da orice îi va cere. La îndemnul mamei sale, Salomeia a cerut capul lui Ioan Botezătorul. Irod i-a îndeplinit dorința și așa s-a sfîrșit viața înaintemergătorului Domnului Iisus. În viața pămîntească, pe capul lui n-a strălucit cununa. Singura strălucire de care a avut parte, a fost strălucirea tipsei de aur, pe care țeastă capului său înșingurat a fost pusă, la nelegiuitul ospăt al lui Irod.

În Iisus Hristos, care săvîrșea minuni, tîmăduind toată boala și neputința în popor (Matei 9, 35), Irod a văzut pe Ioan Botezătorul, sculat din morți. Neliniștea continuă, de care Irod a avut parte, pînă la finele vieții sale, a preînchipuit amara deznădejde a lui Iuda, pentru că a vădînt sînge nevinovat.

Aproximativ un an înaintea răstîgnirii Domnului Hristos, moartea sf. Ioan Botezătorul a preînchipuit patimile și moartea lui Hristos Domnul pe cruce.

Ioan Botezătorul și-a încheiat viața înainte ca Domnul Hristos să-și desăvîrșască opera de mîntuire a omenirii. Dacă lui Avraam, care la mare depărtare în timp, l-a văzut pe Messia cu ochii credinței sale, i s-a socotit credința ca dreptate (Galateni 3, 6) și lui Ioan Botezătorul, care prin botez a marcat începutul activității mesianice a lui Iisus, i s-a socotit credința întru dreptate. În mormînt cu trupul, în iad cu sufletul, Domnul Hristos a ridicat în răi, odată cu sufletele dreptilor (V.T.), și sufletul sf. Ioan Botezătorul.

Sf. Biserică pomeneste cu evlavie strădania și jertfa sf. Ioan Botezătorul și se roagă lui, să fie pururea mijlocitor la tronul cresc.

- 1 Gheorghiu V., Sf. Evanghelie după Matei, cu comentariu, Cernăuți, 1925, p. 156.
- 2 Gheorghiu V., op. cit., p. 157.
- 3 Gheorghiu V., op. cit., p. 158.
- 4 Popovici E., Istoria bisericească universală, trad. de A. Mironescu, București, 1925, p. 96 și 126.
- 5 Dicționar enciclopedic român, vol. III, București, 1965, p. 679.
- 6 Gheorghiu V., op. cit., vol. II, Cernăuți, 1927, p. 389.
- 7 Gheorghiu V., op. cit., vol. II, p. 390.

Zaharia Boiu, și apoi, mai aproape de noi, pe Ștefan Cicio Pop, pe Lazăr Triteanu (ajuns episcop de Roman), pe Octavian Goga, pe Ioan Lupaș, pe Onisifor Ghibu, pe Aurel Vlaicu și pe mulți alții.

Nu știu cîte licee se pot mîndri cu atîtea nume mari date istoriei culturii românești și luptei pentru menținerea credinței, a limbii și a naționalității în Transilvania.

Aici ar trebui să termin. Vă mai cer o îngăduință. Nu mă lasă inima să nu încerc o mică reparație care i se cuvine lui Gh. Lazăr, pentru că unele considerații de dinainte din 1989, asupra vieții și operei lui, rănesc conștiințele noastre și ne fac vinovați față de dînsul. Fiindcă nu voi mai avea ocazia să intervin în cursul Simpozionului, îmi îngădui o precizare acum. Am făcut acest lucru și la Miercurea Ciuc, la un Simpozion „O. Goga”, cu privire la ceea ce s-a numit „reabilitarea” lui Goga, și a fost de fapt falsificarea lui. Pentru ca opera lui Goga să poată circula, a trebuit să fie scoasă de sub zodia satului creștin, terminologia și metafora religioasă din poezia sa a trebuit să fie considerate „ale vremii”, nu ale sale și chiar considerate reminiscențe nesătoase de familie și de educație.

Ei bine s-au îndrăznit, sau poate s-a recurs strategic la astfel de „interpretări” și cu privire la Gh. Lazăr. El, teologul, profesorul de teologie, arhiidiaconul, candidatul la episcopie, traducătorul lucrării „Învățătura ortodoxă” a arhiiepiscopului Platon Levisin, pentru că fieresc a avut contacte cu iluministul veacului, a fost trecut în categoria celor ce „exclud guvernarea legilor divine asupra istoriei” (v. *Dict. Lit. rom. de la origini pînă la 1900*, Buc. 1979, p. 490). Iată un fals, o falsificare inadmisibilă. Nu sînt partizanul arderii cărților, dar ce ar trebui să facem cu asemenea afirmații otrăvite și otrăvitoare?

În loc să se vadă în contactele lui cu iluminismul — cum a fost cazul foarte multor oameni ai Bisericii, ex. Lazăr-Leon Asachi, care traduce Logica lui Condillac — în loc să se vadă în acestea deschiderea Bisericii față de cultură și științe, pe care o susținem și azi, s-a văzut în acestea capitularea Bisericii, secularizarea ei, laicizarea ei totală. Fals. Gheorghe Lazăr e trecut printre secularizatori, afirmîndu-se că școala lui avea un caracter eminentemente laic, uitîndu-se că Teologia era materia principală în cursul superior, pentru cei care se pregăteau pentru preoție.

Gheorghe Lazăr va face ca numele unui domnitor, altfel obscur Ioan Gh. Caragea — cel cu ciuma, de care nu știu cit era de vinovat — să rămînă în istorie ca cel care la 24 martie 1818 a semnat anafura (decizia) Eforiei Școalelor de a se *înțemeia prima școală superioară românească*. Gh. Lazăr introduce acolo, afară de inginerie, geometrie, agrimensură, matematică, și primul curs de istorie națională. Cit era Lazăr de important în epocă, ne-o arată și faptul că el va ține discursul la înscăunarea mitropolitului Dionisie (1919), va dedica un discurs domnitorului Grigorie D. Ghica (1822) și va fi prietenul și sfătuitorul lui Tudor Vladimirescu. Este probabil și printre primii noștri kantieni și, desigur, primul mare erudit și enciclopedist, în întrecerea în epocă cu Gh. Asachi din Moldova.

Felicităm pe profesorii și elevii acestei școli tricenare, Liceul „Gh. Lazăr”, care elevi și profesori cresc sub coroana acestui mare nume al culturii românești.

ȘTEFAN CEL MARE

(Urmare din pag. 1)

tină țara și poporul, care pe bună dreptate l-a numit „cel Mare” și implicit „Cel Sfînt”.

Frumoasele sale pisanii de la numeroasele ctitorii ajunse pînă la noi, altele dispărute pe parcurs, documentele interne sau cele destinate străinătății, inscripțiile de pe mormintele înaintașilor săi și cea de pe mormîntul său de la Putna, nu pot fi o simplă titlatură cancelaristă sau o formulă protocolară. Ele sînt însăși concepția sa personală religioasă. În actele de danii, putem vedea pagini de o mare înălțime moral-religioasă și frumusețe sufletească. Recunoaștem nu numai limba, alcătuirea frazelor și vorbirea personală a dreptcredinciosului voievod, ci mai ales adinca lui concepție teologică, identică cu cea a Bisericii noastre.

După tradiție Ștefan cel Mare purta cu sine, în special la nesfîrșitele sale războaie un trptic, care se păstrează la Muzeul Mînăstirii Putna. Pe steagul țării, era brodat Sfîntul Marele Mucenic Gheorghe, considerat ca fiind patronul țărilor. Un exemplar se află în original, la Muzeul Militar Central din București.

Elocvență este și certitudinea marelui voievod în rolul și necesitatea Sfîntelor Slujbe ce se săvîrșesc în biserici și mînăstiri, atît pentru cei vii, cît și pentru cei adormiți. Însuși statonicește sorocul cu griji, cu deplină cunoaștere a rînduieilor tipiconale, cu nestrămătată credință, nădejde și dragoste de Dumnezeu și de oameni, să fie pomenit în viață și după moarte, după cum este obiceiul „Sfîntei și Dumnezeieștii Biserici Ortodoxe”.

Veșnicia care urmează dincolo de mormînt n-a fost pentru el o simplă vorbă, ci o tainică realitate, pentru care s-a pregătit toată viața sa. Amănuntul biografic, redat de cronicarul Ion Neculce, în „O samă de cuvinte”, cînd a cerut sfatul lui Daniil Sisastru, o glîndește prețuirea sa pentru oamenii îmbunătățiți duhovnicește din Carpații noștri, pe care uneori îi cerceta. Situație ce s-a repetat și cu un alt pustnic din Dobrovăul de lingă Vaslui.

Biserica a cunoscut o înflorire necunoscută pînă la el. În Transilvania înființează episcopia Vadului pe Someș și cea a Feleacului de lingă Cluj. Mitropolia țării avea sufragane, episcopia de la Roman și cea de la Rădăuți, conduse de ierarhi cărturari și patrioți numiți de el. Cu toții sînt amintiți în documentele vremii, în termeni foarte reverențioși, alături de egumenii mînăstirilor mari. Corpul clericilor și monahilor de toate gradele și categoriile era destul de numeros. (La sfîntirea Mînăstirii Putna, din 3 septembrie 1470, au fost 64 slujitori numiți la Sfîntul Altar).

Mărinimia sa sufletească s-a dovedit și prin eliberarea din robie ca și iertarea unor boieri fugari, ca Mihul și alții, care se făcea în prezența înaltului cler.

Înaintea bătăliei de la Războieni (1475) s-a hotărît post și rugăciune, ca Dumnezeu să izbăvească

țara de primejdie. În general, nu și-a atribuit sieși numeroasele sale biruințe și realizări ci lui Dumnezeu. Iar atunci cînd a suferit și cite o înfrîngere, le-a considerat ca o pedeapsă de la Cel de Sus. Vedem în aceasta nu numai absența trufiei, dar și faptul că denotă concepția păcatului, inerent oricărui om virtuos, (III Regi VII, 46). Evenimentele istorice, transformările interne, viața prosperă și duhovnicească a Bisericii îi formează un adînc univers spiritual creștin și plin de responsabilitate.

Toate acestea le-a făcut ca un creștin convins, pentru mîntuirea sufletului său și spre slava lui Dumnezeu, spre care și-a îndreptat gîndurile și nădejdea, ori de cîte ori a fost la vreo strîmtorare sau necaz, bucurie sau nenorocire.

A fost un inegalabil ctitor de mînăstiri și biserici, pe care le-a înzestrat în bună parte. În vremea domniei sale artel bisericești iau o mare amploare. Raporturile între stat și Biserică erau cele mai bune, mai armonioase și pilduitoare.

Toate generațiile de români de 5 secole ca și astăzi, s-au închinat cucernic și cu lacrimi, fac metanii și sîrută marmora de pe mormîntul său, în special frații noștri de peste Prut. De-asupra mormîntului veghează candelă aprinsă de urmasii săi, dovadă că chipul său străluceste în simțirea românească, ca steaua polară, care nu apune niciodată.

Numele său e pe buzele tuturor românilor. E cunoscut și lăudat în toate limbile pămîntului, căci așa preamărește Dumnezeu, pe cei ce-L cinstesc pe El prin faptele lor, (Ps. 111, 6).

Vor și poezii și scriitorii din totdeauna, să dea glas iubirii nemărginite, cu care de peste 4 veacuri poporul a înconjurat și mai departe decît hotarele Moldovei, chipul de viteaz bun, cumințe și sfînt al celui mai mare om, ce s-a ridicat dintre români, afirmă N. Iorga, iar C.C. Giurescu, istoric român din vremea din urmă, spune: „Acestă unanimitate de elogiî ne arată cît de puternică a fost personalitatea lui Ștefan cel Mare, cît de mult a impresonat pe contemporani și pe urmași. Chiar dușmanii au trebuit să recunoască marile sale însușiri și să se incline în fața faptelor sale, care vorbesc mai limpede decît orice laude”.

Așteptăm cu bucurie duhovnicească, ziua de 2 iulie 1992, cînd și Biserica va pronunța oficial ACTUL DE CANONIZARE, a dreptcredinciosului voievod Ștefan cel Mare, consfințind prin aceasta ceea ce, deja, poporul nostru a făcut-o imediat după moartea Măriei Sale; dată cînd vom înălța rugăciuni și cîntări, întru eterna sa pomenire, ca reffrenul de la Icoasele Acatistului său: „Bucură-te Ștefane, purtătorule de biruință, mare voievod al Moldovei”.

Sperăm și credem că Actul Solemn va alina păsurile noastre, în special al fraților noștri români de peste Prut; nădăjduiam să vedem visul împlinit, prin „Unirea cea Mare”.

SUFLETUL PSALMILOR

Intotdeauna, poezia a mers mină în mină cu muzica. Ambele se desprind din taina sufletului — în iubire și în durere.

Atât poezia cât și muzica sînt menite să ne miște sufletul. Poezia aceasta din psalmi este o poezie lirică. Exprimă un sentiment direct. Ea trezește în noi sentimentele sfîntului autor. Lirica psalmilor ne înalță la cea mai înaltă stare a sufletului, unde ca de pe o culme privim cu simțăminte înălțate în același timp vremelnicia și veșnicia lucrurilor. Este poezia ajunsă rugăciune.

Psalmii cuprind tot felul de rugăciuni: de cerere, de mulțumire, imne de slavă, imne de laudă. Psalmistul laudă pe Creator și opera Lui — creația, cu imensitatea, perfecțiunea, armonia și misterul ei. Psalmistul este un poet al sufletului. Mai mult decît măreția lumii exterioare, el cîntă zăbătania sufletului omenesc. Psalmii, culminînd cu Psalmul 50, am putea spune, că sînt un strigăt al chinului. E o frămîntare, o zăbătanie a sufletului pătuns înșă de o sfîntă nemulțumire. Sufletul psalmilor e ca într-un flux și reflux, veșnic frămîntat, veșnic agitat, în care durerea crește, dar niciodată nu ajunge la deznădejde. Este ca marea agitată de furtuni, dar dincolo de urile prăpăstioase, din care țîșnesc trănete în căpriorii cerului, dincolo de ei licăre mereu zarea. Apoi se urcă — săgeată — în tril de ciocirle, în pulberea de sus a dimineții și coboară în singurătatea cîmpului, ca într-un joc plin de primejdii, cerînd milă și îndurări de la Domnul.

Psalmistul e un suflet plin de neliniști de cele mai înalte neliniști din cîte pot atinge sufletul omenesc — dar zăbătania sufletului său nu este din cauza chinurilor întrebări asupra existenței. Psalmistul nu e în căutarea lui Dumnezeu. La el sentimentul prezenței divine îl înfîlnești la tot pasul.

Rugăciunile acestor din psalmi sînt pătrunse mereu de suspinele împăcării. Ele știu să ne vorbească despre pocăință. Aduc cu ele regretul păcatelor săvîrșite. David a fost mare în păcate, dar a fost mai mare în pocăință!

De aceea, psalmii sînt adînc umani. Pentru că cine cîntește în ei, parcă cîntește în sufletul său! Se potrivește la toată lumea și în toate timpurile. Pentru că sînt veșnici și universali. Au o valoare veșnică și universală.

Psalmistul ne înfățișează icoana unui univers condus tainic de Dumnezeu. Cîntă opera Omului-Dumnezeu, adică Biserica lui Hristos. Se întreabă ce e omul, obîrșia sa, natura și soarta sa? Contemplă pe Dumnezeu care nu este un Iehova răzbnător, ci stăpînește cu bunătate și iubire peste viața ascunsă a popoarelor. El nu este numai stăpînul suprem al naturii, ci al națiunilor. Națiunile sînt de la Dumnezeu și drumurile națiunilor duc pe drumul lui Dumnezeu.

Psalmistul are imagini de o săgetătoare frumusețe, îmbrățișînd urcușul de la slăbiciunile firii, înșă la splendorile veșnice. Regele David — profet și poet —, în versul organelor sale, calcă tonalități de la cele mai profunde, mai grave, pînă la cele mai sublime. Dă expresiune bucuriei, de la cea mai vie bucurie pînă la cea mai cutremurătoare durere.

Sufletul psalmilor ne atinge, ne face să gîndim, ne convinge și ne sfîrșit de așteptare, are totuși darul să ne liniștească pe noi, pentru că ne poartă pașii sigur către Dumnezeu.

Dar pentru aceasta, trebuie să revii cît mai des asupra lor, să meditezi și să stăruie meditînd, pentru a afla înțelesul, care scînteie printre rînduri ca o sevă abundentă, sau mai degrabă, alunecînd ca un argint viu. Pentru că în poezie lucrurile nu se dau pe față, nu le spui pe nume, categoric, ci totul se simte și se presimte.

Dacă am trăi în acest suflet al psalmilor — în lirica și mistica lor profundă — am cîștiga o biruință mare asupra sufletului nostru și, poate cea mai mare, definitivă, aceea care ne poate smulge din cotidian, ne mută gîndul la eternitate — însemnîndu-ne viața. Pentru că psalmii au un suflet și un farmec al lor propriu, un farmec puternic, un farmec neînvinș, un suflet și un farmec sfînt! În ei se poate gusta chiar muzica cuvîntului.

De aceea, Cîștigă avea neșusă dreptate cînd izbucnea într-un elan de admirație, la adresa Psalmistului:

„O înaltule psalmist,
Mare fîe cuvîntul!...”

Preot Lăduța Vasilescu

Cîteva gînduri la sfîrșit de an școlar

După Revoluția din decembrie 1989, s-au prăbușit și stăvilarele care opreau religia la distanță de Școala românească.

Acest obiect de studiu de-acum se reîntoarce „acasă”, dar puțin timid, cu destule „rîni” și cu alte multiple neajunsuri și cu încă unele uși deschise abia pe un sfert sau pe jumătate...

Ținînd însă cont de momentul de tranziție, am depus, de la început, tot efortul, la două din școlile cartierelor Sibiu-Trei Stejari și Vasile Aaron, ca să reinnoim acest fir de legătură între Biserică și Școală. Și aceasta, pentru că Biserica și Școala au fost factorii preponderenți de educație și cultură, care și-au împlinit destinul istoric pe întreg spațiul geografic de afirmare și dăinuire a poporului român, dintotdeauna. Excepție, drumul calvarului prin care am trecut.

Această lucrărie făcîndu-l și colegul meu P.C. Pr. S. Filimon, de la parohia II, trebuie s-o spunem că din prima zi am aflat multă bunăvoință, înțelegere și dorință de colaborare, la organele directoare ale celor trei școli din cartier și nu mai puțin la cadrele didactice, dispuse să ajutăm împreună dintr-o generație de elevi, pentru a se forma ca oameni de nădejde ai unei societăți românești libere.

De aceea, ca să putem acoperi numărul mare de clase, am apelat la cîțiva studenți teologi de la Institutul Teologic Ortodox din Sibiu, cu activul rectoratului și pe baza unui program stabilit în consultare cu direcțiunea școlilor respective, nr. 17, 24 și 4, am reușit într-o oarecare măsură, să desfășurăm un program alcătuit din rugăciuni, cîntări religioase și colinde, precum și expuneri generale de cunoștințe religioase, fără accent confesional, fapt care a contribuit la o mai accentuată înfrățire între elevii din clase și o îmbunătățire a disciplinei școlare.

Elevii au hotărît deja în unele clase, la prima oră, cînd intră profesorul, să înceapă programul zilei, cu o rugăciune din cele învățate, spre surpriza dascălilor și o firească bucurie, așa cum de alt fel și începutul anului școlar s-a făcut cu slujbă religioasă la școlile respective.

Doctorandul în Teologie, Nicolae Neagu, în calitate de catehet și profesor de muzică la școala nr. 24, a inițiat și un cor de școlari cu care a prezentat frumos o suită de colinde tradiționale, doi ani la rînd, la biserică „Sf. Arhangheli”, reușind să urce și pe podiumul Casei de Cultură, spre bucuria părinților și a tuturor celor care salutau străvechea și noua afirmare a școlărilor.

Pentru stimularea elevilor, în decursul anului școlar 1990/1991, am reușit să repartizez, în mod gratuit, elevilor de la școala nr. 17, peste 600 broșuri (cărți de religie) și cca 200 calendare-cărțile, iar în anul școlar 1991/92, apărînd și cîndind, firește mai modest, rîvna unor școlari la ora de religie, cu ocazia încheierii anului școlar de la școala nr. 17, în ziua de vineri 12 iunie 1992, într-o atmosferă de sărbătoare, cu stație de amplificare, prezenți fiind conducerea școlii, cadrele didactice, mulți părinți și elevii tuturor claselor, în careu, festivitatea s-a început cu rugăciunea *Tatăl nostru*, rostită de toți elevii, apoi o scurtă slujbă religioasă de mulțumire și cîteva cuvinte potrivite momentului.

Directorul școlii, rostind cîteva cuvinte de suflet, anunță programul cu partea de manifestare artistică a elevilor sub îndrumarea cadrelor de specialitate, în aplauzele întregii asistențe.

Oferindu-ni-se prioritate, personal am acordat premiilor celor mai buni elevi la ora de religie, din clasele VIII, VII, VI și V, în cărți de rugăciuni, inclusiv unor elevi buni, de altă confesiune.

Urînd primărie de către cadrele didactice, a celor mai frînguioși elevi din toate clasele, concomitent le-am oferit premianților și din partea noastră cîte-o cărtică religioasă, felițînd, în parte pe fiecare premiant și oferindu-l în total cea 300 de exemplare, plus 30 de Cărți de rugăciuni, mai bogate.

La școala nr. 24 s-au oferit ca premii elevilor, medalioane cu Maica Domnului, broșure religioase și cărți de rugăciuni.

În urma experienței de doi ani, e un hotărît pas înainte, cu speranța că așa cum se dorește de majoritatea poporului român, religia își va relua locul ei legitim în programa de învățămînt, spre binele Școlii și al Bisericii, spre folosul întregului nostru popor. E vremea să nu înțirzim readucerea în matcă a unei colaborări atât de fructuoase și atât de benefice.

Preot Nichifor Todor

Întîlnire cu distinsul arhimandrit ILIE CLEOPA

Mă găseam în lagărul de muncă silnică de la Baia Sprie în 1951, cînd am auzit pentru prima dată numele acestui monah al nostru. Sosise atunci în lagăr un nou condamnat, ieromonahul greco-catolic. Loluțiu, originar din părțile Făgărașului, doctor în teologie de la Roma și cu studii de filozofie. L-am ieșit în întîmpinare cu inima deschisă și, după prezentare, l-am întrebat: Ei! — Ce mai e nou în țară și în Biserică?

El mi-a răspuns: În țară comunismul strînge „chinga” serios. În Biserica ortodoxă, să știți că pe lingă cel mai mare călugăr, pe care-l știam pînă acum și care este Arsenie Boca de la Simbăta, mai există încă unul tot atât de vestit, Ilie Cleopa de la Sihăstria. Cunoșteam îndeaproape pe Arsenie Boca, și-l prețuiam mult. Era o culme. Sfîntenia lui se evidenția, imediat ce te apropiai de el, prin niște emanatii care pare că te atingeau fizic. Știam multe lucruri minunate despre el și a-flasem că în 1948 a fost arestat și el. Era într-adevăr o culme. Și iată acum „o altă culme”: Ilie Cleopa. Ardeam de dorința de a-l vedea și de a-l cunoaște. În 1959 sosi la Aiud în temniță un colaborator intim al lui I. Cleopa, talentatul și admirabilul călugăr Arsenie Papacioc.

El mi-a povestit multe despre I. Cleopa și cum a sărit pe fereastră și s-a ascuns în pădure, iar el, Arsenie, n-a mai avut timp să fugă și a fost arestat. Doream deci a-l cunoaște direct. Dar ocazia mi s-a ivit abia prin 1975 după ce mă mutasem din Transilvania în Moldova. Auzisem că el a condus o neopată a lui Geo Bogza, cu care acesta, neputîndu-și vindeca neopata în țară, s-a dus cu ea în vestul Europei și a trecut cu Oceanul — dar fără folos. Iar I. Cleopa ar fi vindecat o îndată prin rugăciunile sale. Și acest lucru l-am fi zguduit profund pe Geo Bogza, care, om cinstit, de atunci și-ar fi schimbat atitudinea față de sfînta Biserică și de slujitorii ei. Într-o după masă am poposit la Sihăstria.

Frumoasă mănăstire! Loc retras între dealuri, cu lucrări în continuare pentru îmbunătățiri. După ce am stat de vorbă cu unii călugări ai mînăstirii, dintre care unii mă cunoșteau după nume, am solicitat promisiunea să mă întîlnesc cu marele monah Cleopa. După puțină așteptare, liber — căci mulți voiau să-l vadă —, a binevoit să mă primească.

Fire deschisă și plină de har, s-a dezlăuit îndată și mi-a spus o mulțime de lucruri frumoase. Timpul trecea, dar nu mă lăsa să plec, deși stăteam vreo două ore. Și era o visterie din care primeam și eu acum cîte ceva din frumusețile ei. A confirmat vindecarea nepoatei lui G. Bogza. Deci nu era o poveste. Era o realitate. Harul lui Dumnezeu a curs peste nepoata, dezlăuit de rugăciunea cuviosului călugăr, ca să-l scoată pe unchi din împietrirea lui. Și l-a scos. Astfel a deschis drumul mîntuirii amîndurora. Mi-a spus multe ca și cînd ne-am fi cunoscut de mult. Dar notez un fapt, spre a nu fi uitat. Și îl spun acum pînă mai trăiește marele călugăr, spre a putea fi confirmat de dînsul, dacă cineva l-ar pune la îndoială, și pînă a nu muri eu, eventual, căci sînt acum la vîrsta înaintată de 85 de ani. Iată faptul povestit de prea cuvioasa sa: „Într-o seară era la mine Mihail Sadoveanu, marele scriitor. El mi-a zis: Cleopa fugi pînă la Iași, ca astă seară primesc hăpul mitropolit Sebastian (Rusan) și episcopul de la Arad, Magheru. Am spus: Nu mai pot ajunge, e tirziu... Dar el a spus: Nu cu trenul, du-te repede cu mașina mea. Du-te și povodește-l și împărtășește-l. Spate îl prinzi viu. Am plecat în grabă. Cînd am intrat în palatul mitropolitan, mitropolitul era înlemnit pe scaun cu o mînă în sus”. L-am întrebat: de ce l-au ucis?

Mi-a răspuns: „Se bucura de trecere, dar vorbea prea deschis. El spunea oamenilor: „Nu vă luați după aștia care zic că nu există Dumnezeu: aștia-s niște nebuni. Cum să nu existe Dumnezeu? Cine le-a făcut toate?”

Scriu acestea pentru că unii contrafrăți greco-catolici accentuează prea mult suferințele ce le-au îndurat în timpul prigoanei comuniste pînă la moartea lui N. Ceaușescu, și au impresia că episcopul nostru ortodox a stat pe roze, precum și preoții ortodocși.

Mărturisesc că atunci cînd Biserica greco-catolică în octombrie 1948 a fost desființată și protopopul ortodox de la Alba Iulia, Baba mi-a adus știrea aceasta, am simțit o mare durere. Și asta pentru maniera în care se făcea trecerea și pentru asuprirea și suferințele celor ce refuzau să treacă la sfînta noastră Biserică. Dar durerea

(continuare în pag. 4-a)

Preot N. Grebenea

IOAN HELIADE RĂDULESCU 1802 — 1872

Anul acesta I. H. Rădulescu, ucenic al lui Gh. Lazăr, este dublu aniversat: 190 de ani de la naștere și 120 de la moarte.

Înzestrat cu o inteligență vie, întotdeauna gata să prindă adevărate nevoi ale vieții spirituale el ajunge un factor însemnat pentru mișcarea culturală a timpului său pe care o organizează și o îndrumă. De numele lui se leagă acțiunea de înnoire a literaturii în Țara Românească.

Depășind pe Gh. Asachi în Moldova, Heliade este personalitatea complexă care stăpînește prin diversitatea preocupărilor sale toate ramurile de activitate culturală a timpului; se impune ca un adevărat deschizător de drum și un îndrumător al spiritului public, prin toate mijloacele ce-i stăteau la dispoziție: școală, presă, teatru, literatură, politică etc.

Heliade este sufletul școalei naționale, căreia îi dă și o justificare principală. Grecii și Românii grecizați susțineau imposibilitatea unui învățămînt românesc, deoarece limba română este incultă și nu poate exprima idei înalte și sentimente alese. Împotriva acestora Heliade tipărește la Sibiu Gramatica sa (1828) cu scopul de a fixa regulile care să-i asigure corectitudinea vorbirii și a scrisurii și de a o îmbogăți și a o îndruma spre mijloace superioare de expresie, care să facă din ea un adevărat instrument de cultură. El își exprimă ideile în prefața Gramaticii sale. Aci dă o soluție fericită problemei neologismelor, precizînd de unde, cînd și cum trebuie luate. Recomandă și se pronunță pentru o ortografie fonetică. Arată apoi nevoia unui Dicționar al limbii române și a unei Academii, care să fixeze principiile unei limbi literare.

Un punct însemnat al programului său cultural a fost și scoaterea unei gazete românești. În 1828 tipărește primul ziar „Curierul Românesc”, care marchează un eveniment important în istoria presei românești. La început ziarul a avut un caracter informativ, devenind mai tîrziu o tribună națională, pusă în slujba luminării neamului și a trezirii unei conștiințe naționale. În curînd urmează și un „Aduș literar”, iar din 1836 apare un supliment „Curierul de ambe sexe”, suspendat în 1848. Reapare în 1859, dar este suprimat după trei numere.

Ca om al teatrului, Heliade a fost unul din întemeietorii acestui templu de artă în Muntenia. În 1833 înființează în București „Societatea Filarmonică”, care urmărea promovarea culturii românești prin înființarea unui teatru național. Societatea Filarmonică a deschis o școală de muzică și artă dramatică, care a dat primii actori români și a editat „Gazeta teatrului național”. În 1852 s-a zidit Teatrul Național din București.

Heliade a fost și promotorul unui nou curent literar, prin punerea scriitorilor în legătură cu capodoperele Apusului. Noua orientare are o fericită înfrîngere asupra literaturii noastre începătoare. Traducerile din capodoperele apusene obișnuiesc publicul cu o literatură aleasă, îi formează gustul literar și pregătesc limba română pentru lucrări originale. Îndrumarea aceasta a dat însă și roade cu mult mai însemnate. Îndreptînd pe tinerii poeți spre poezia romantică franceză, ea le stimulează forțele poetice și formează scriitorii de reală valoare.

Heliade este și primul nostru prozator modern, care aduce înșușii de povestiri, dar și o putere de descriere vie și colorată, neîntrecută pînă la el. Vechea proză românească, groasă prin felul ei, capătă o cursivitate și o mlădie, cu care Heliade ne dă schițe și chiar tipuri reușit prinse.

Ca poet, în tinerețe, scrie sub influența curentului neogrecesc, iar mai tîrziu se îndreaptă spre romantismul francez, sub influența căruia a folosit motive de inspirație națională și credințele noastre populare în balada „Sburătorul”, singura poezie cu o notă originală. A scris fabule și satire. Neraportîndu-se la defectele omenesci, ci la viața politică din acel timp, ele nu au decît o însemnătate istorică. Opera sa „Mihaila” este cea dintîi încercare de epopee națională.

Heliade s-a ocupat și de problema limbii noastre literare. Luptă cu energie pentru formarea unei limbi literare, care, avînd la bază pe cea bisericească, înțeleasă și folosită de toți românii, să primească formele cele mai alese, mai eufonice și mai sonore din graiul vorbit în toate țările românești și să ajungă astfel instrumentul literar comun al tuturor românilor. Prin-o astfel de limbă literară unică, Heliade voia să creeze și o literatură românească comună. Planul nu a reușit din cauza procesului de italianizare, care a creat o limbă artificială, improprie creațiilor artistice.

Heliade este și cel dintîi critic literar. El a descoperit și încurajat talentele tinere și s-a ridicat autoritar împotriva pseudoscriitorilor. Prin însemnările sale critice el a semnalat și înregistrat toate producțiile literare ale vremii. Aprecierile sale erau considerate ca for hotărîtor în valoarea unui scriitor sau a unei opere.

Om de o inteligență rară, Heliade, deși autodidact, a fost de o receptivitate și o mobilitate spirituală uimitoare, reușind să se manifeste simultan în mai toate domeniile de activitate omenescă. Prin aspectele multiple ale prodigioasei sale opere Heliade rămîne un mare izvor de activitate intelectuală, inițiator și organizator al culturii moderne a neamului său și cea mai reprezentativă personalitate a epocii sale.

Pentru aceste merite deosebite, în semn de recunoștință, Academia Română l-a ales cel dintîi președinte al ei, posteritatea l-a numit „părintele literaturii române”, iar un istoric literar (V. A. Urechea) l-a caracterizat: „Heliade n-a fost un om, ci o epocă”.

Prot. Ieremia B. Ghita

Canonizări de sfinți români

(urmăre din pag. 1-a)

arhieriei, preoți și diaconi s-a îndreptat, în procesiune, de la Palatul Patriarhal spre biserica Sf. Ierarh Spiridon cel Nou, fiind precedat de purtătorii icoanelor sfinților nou canonizați, de monahi și o imensă mulțime de credincioși.

După săvîrșirea Sf. Liturghii, s-a citit Actul sinodal de proclamare a sfinților și s-au sfințit icoanele lor, care au fost prezentate credincioșilor. Corul a interpretat în acest timp troparele sfinților respectivi. Importanța subliniată a evenimentului a fost subînțiată într-un cuvînt vibrant de Întîi Stăpînătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Patriarh Teoctist.

Cultul sfinților în Biserică a început din primele zile de existență cu cinstirea martirilor, a cești eroi ai credinței, care au înfruntat cu curaj moartea mărturisind-L pe Hristos. Credincioșii i-au venerat, săvîrșind Sf. Liturghie pe mormintele lor și invocîndu-i în rugăciunea lor. El s-a extins — după epoca de persecuție a Bisericii primare — ca cinstirea eroilor ascezei care au luat locul martirilor în trăirea maximă a Evangheliei, cu venerarea Părinților bisericești care și-au pus viața pentru puritatea credinței și cu alte categorii de credincioși de toate vîrstele și ocupațiile, de la copii și simpli muncitori casnici pînă la împărați. Numele lor au fost înscrise în Martirologii și Sinaxare pe care bisericile mari le păstrau cu sfîntenie, recomandîndu-le spre cinstirea credincioșilor.

Semnele după care se judecă sfîntenia unei persoane sînt în general acestea:

— ortodoxia credinței sale,

— moartea martirică pentru

dreapta credință sau suferirea cu bărbăție a oricăror primejdii și chinuri pentru dreapta credință,

— o viață evlavioasă închinată total lui Hristos și semenilor, fondată pe Sf. Taine, rugăciune, post (asceză) și dragoste jertfelnică,

— puterea de a săvîrși minuni în timpul vieții sau după moarte,

— proslăvirea trupului după moarte (sf. moarte). Ultimele două semne nu sînt obligatorii pentru toți sfinții întrucît ele aparțin intervenției exclusive a lui Dumnezeu în viața unui credincios.

De fapt în sfinți, Biserica nu cîstește natura umană, înclinată spre păcat, ci lucrarea Duhului Sfînt care o purifică și o sfințește, făcînd-o astfel părtaşă dumnezeieștii firi (II Petru 1, 4). În această privință I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei s-a exprimat minunat cu prilejul proclamării solemne, la Putna, a canonizării Dreptcredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfînt: În sfinți, a spus în esență I.P.S. Sa, Biserica cîstește lucrarea lui Dumnezeu în om și nu natura umană, cu slăbiciunile ei. În Apostolul Pavel nu cîstîm pe prigonitorul Bisericii, ci pe „Apostolul neamurilor” convertit prin minune la Hristos, după cum în Maria Egipteană nu venerăm firea ei căzută, ci pocăința ei și înălțarea prin har pînă la asemănarea cu îngerii.

Sfîntenia este roada Duhului Sfînt în viața creștină, iar scopul Bisericii este tocmai sfințirea vieții noastre prin împărtășirea Duhului Sfînt în Sfintele Taine, care culminează cu Euharistia (Împărtășania). Sfîntenia sfinților nu-i altceva decît participare și reflex al sfînteniei absolute a lui Dumnezeu, care se proslăvește întru

Convocarea și tematica unui Sinod Ecumenic

(Urmare din pag. 1)

continuare de Duhul Sfînt, Mîngîietorul (Paracletul). Aceste atitudini umane sînt arhicunoscute din Paradis, cînd protopărinții Adam și Eva, ademîniți de Lucifer, au călcat porunca divină, mîncînd din pomul cunoașterii binelui și răului. Un contestator va fi și filozoful Fr. Nietzsche, care va elimina aceeași poruncă din viață, preconizînd o viață „dincolo de bine și de rău”.

Drumul adevărat al Creștinismului merge înainte, în Rîndisul, dar pînă la arse trebuie să fie refăcute din momentul desființării lor. Bisericele creștine vor putea ține alt Sinod Ecumenic și alături o „Teologie Ecumenică” numai atunci cînd se vor înfrîți din nou, eliminînd piedicile din calea lor și acordînd supremație divinului. Cît privește tematica sinodului Sinod Ecumenic, ea se impune de la sine, reluîndu-se dezvoltarea istorică doctrinară și canonică de unde s-a oprit. În această privință, precizăm că dogma histologică este cea mai dezvoltată, apoi ar urma: dogma mariologică, dogma ecleziologică și dogma eshatologică (a evenimentelor ultime ale lumii, omului, judecării de obște etc.). Ar urma alcătuirea ecumenică a unei *Mărturisiri de credință* și precizări doctrinare despre rău (ponirologia), har (haritologia), existența divină (teologia), nemurirea (antropologia), mediul existențial cosmic (ecologia) și universal (cosmologia), precum și mîntuirea subiectivă (soteriologia), legată de gnozeologie, cunoaștere sau gnoza mistică, înșă și sfîntenia (aghiologia) și, în sfîrșit, activitatea paracletică a Duhului Sfînt (pneumatologia). Deocamdată, se profilează posibilitatea tinerii unui Sinod panortodox la Constantinopol, sub conducerea patriarhului Barlaam, adică a celor 14 Biserici ortodoxe existente. Hristocentrismul trebuie să fie țelul ortodox, romano-catolic și protestant. În felul acesta, se va ajunge la o dezvoltare normală firească, doctrinară a Creștinismului și se va relua de unde s-a frînt viața comunității religioase, pentru îndeplinirea mîntuirii subiective.

Bibliografie: R. Jan, *Les églises orientales et les rites orientaux*, Paris, 1955; Henri Verbiest, *Les grandes controverses et l'Église contemporaine*, Verviers, 1971; R. Bultmann, *Das Christentum im Rahmen der antiken Religionen*, Zürich, 1940; Fernand Heyraud, *Les Conciles œcuméniques*, Paris, 1961; Jean Daniélou etc., *Le catholicisme*, Paris, 1974; E. J. Mascall, *The secularisation of Christianity*, London, 1965; S. Bulgacoff, *L'Orthodoxie*, Paris, 1958 etc.

sfinții Săi. „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Lui”, zice Psalmistul (Ps. 67, 36). Biserica este comuniunea sfinților și a celor care tind spre sfințenie prin mijloacele amintite mai sus. Nici nu se poate concepe o Biserică fără sfinți, căci în ea n-ar mai lucra Duhul Sfînt, Sfîntul spirit al vieții. O biserică fără sfinți nu mai are nimic sfințit în ea și este o ofensă la adresa Duhului Sfînt. Dar sînt sfinții cunoscuți și necunoscuți. Cel dintîi intră în conștiința semenilor și a urmașilor lor și astfel Dumnezeu îi descoperă lumii ca sfinți. Celalți, mult mai numeroși, sînt știuți numai de Dumnezeu, dar nu sînt mai puțin sfinți și mijlocitori înaintea lui Dumnezeu pentru noi. De aceea Biserica înțelepciunea ei divină a rînduit o *Duminică a tuturor sfinților*, prima Duminică după Rusali, însemnînd și prin aceasta că Duhul Sfînt este pricina sfințeniei sau că roada Lui în lume nu-i altă decît sfințenia. Iar de acum înainte, a doua Duminică după Rusali va fi consacrată *Sfinților români*, cunoscuți și necunoscuți. Căci pămîntul românesc și Biserica noastră au odrăslit o mulțime de sfinți pe care numai Dumnezeu Cel ce i-a sfințit îi cunoaște.

Venerarea sfinților constă în cinstirea zilei lor și prin rugăciuni adresate lor ca să mijlocească pentru noi înaintea lui Dumnezeu. Dacă Apostolii cereau credincioșilor din vremea lor să se roage pentru ei, cu cît mai mult noi trebuie să cerem rugăciunea fraților noștri și în primul rînd rugăciunea sfinților. Sf. Ioan a văzut în Apocalipsă pe ingerul Domnului care aducea „tămîie împreună cu rugăciunile tuturor sfinților pe jertfelnicul dinaintea tronului” divin (Apoc. 8, 3). Să invocăm zilnic pe sfinții din calendar prin rugăciuni scurte repetate de cîteva ori: Sfințe (N) roagă-te lui Dumnezeu pentru mine păcătosul!, încheind cu formula „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, pentru rugăciunile Sfinților (N), mîluiește-mă pe mine păcătosul!”

INFORMAȚII

— În zilele de 19 și 20 iunie a.c., I.P.S. Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului a luat parte la București, la lucrările Sf. Sinod al B.O.R.

— Duminică, 21 iunie a.c., I.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie arhierască alături de ceilalți membri ai Sf. Sinod în biserica „Sf. Spiridon Nou” din București, prilej cu care au fost proclamați în chip solemn sfinții români canonizați recent.

— Luni, 22 iunie a.c., I.P.S. Mitropolit a participat la acordarea titlului de doctor honoris causa al Universității din București, P.C. Pr. Dr. Acad. Dumitru Stăniloae.

— Marți, 23 iunie a.c., I.P.S. Sa a făcut o vizită canonică la Mănăstirea Brncoveanu, Sîmbăta de Sus.

— Miercuri, 24 iunie a.c., I.P.S. Sa a luat parte la Sf. Liturghie în biserica cu hramul „Năsterea Sf. Ioan Botezătorul” în Cartierul Hipodrom IV Sibiu. Cu acest prilej, I.P.S. Sa a adresat credincioșilor prezenți la Sf. Liturghie un bogat cuvînt de învățătură legat de viața și activitatea Sf. Ioan Botezătorul.

— Vineri, 26 iunie a.c., I.P.S. Sa a primit pe Dl. G-ral Maior Ghițacu Ioan, comandantul Institutului de Transmisuni „DECEBAL” din Sibiu. În aceeași zi seara, I.P.S. Sa a oficiat slujba Vecerniei în Catedrala mitropolitană din Sibiu cu ocazia primirii delegației de monahi greci de la Mănăstirea Xiropotam din Sf. Munte Athos, veniți în pelerinaj în țara noastră și care au adus cu ei o bucăciță din lemnul Sf. Cruci.

I.P.S. Sa a adresat cu acest prilej un cuvînt de bun venit oaspeților, arătînd legăturile dintre Biserica noastră și Muntele Athos, legături concretizate în numeroase danii pe care domnitori și vlădici români le-au făcut minăstirilor de acolo.

— Sîmbătă, 27 iunie a.c., I.P.S. Sa a luat parte la festivitățile prilejuate de împlinirea a 50 de ani de la înființarea Transmisiunilor, a Școlii de ofițeri și a Centrului de Instruire a Transmisiunilor, organizate la Sibiu.

I.P.S. Sa a oficiat slujba de binecuvîntare a monumentului lui Decebal, adresîndu-se apoi celor prezenți la festivitate, subliniind rolul Bisericii noastre strămoșești în viața și cultura poporului român.

— Duminică, 28 iunie a.c., I.P.S. Sa a oficiat slujba de sfințire a Bisericii cu hramul „Sf. Apostoli Petru și Pavel” și „Sf. Martiri brîncoveni” din Sibiu-Cîbin (Biserica dintre brazi), împodobită recent cu o frumoasă pictură în stil neobizantin și mobilier nou prin jertfelnicia credincioșilor parohiei în frunte cu P.C. Parohi, Mihai Sămărghișan și Traian Bîrsan, (amănunte în numărul viitor).

— Luni, 29 iunie a.c., I.P.S. Sa a luat parte la festivitățile prilejuate de sfințirea noii biserici de la Mănăstirea Rîmet, jud. Alba și a canonizării Sfinților Ierarh Gheasie de la Rîmet.

I.P.S. Sa a rostit, în cadrul Sf. Liturghii oficiate de un sobor de arhieriei și preoți în frunte cu P.F. Teoctist, Patriarhul României, un cuvînt de învățătură legat de importanța actului canonizării sfinților români.

La sfîrșitul Sf. Liturghii, I.P.S. Sa a citit tomosul patriarhal de canonizare a Sf. Ierarh Gheasie de la Rîmet.

I.P.S. Sa a hirotesit apoi întru stavroforă pe P. Cuv. Ierusalima Ghibu, stareța Minăstirii Rîmet.

Arhid. Visarion Bălbat

— Din încredințarea I.P.S. Antonie, Duminică, 7 iunie 1992, P.S. Serafim Făgărășanul a săvîrșit slujba de sfințire a bisericii din parohia Ațel, prot. Medias, restaurată prin osîrδια preotului Ioan Rusu. După Sf. Liturghie arhierască s-a sfințit de asemenea locul pe care se va amenaja o nouă biserică, în centrul comunei, prin transformarea fostului sediu al C.A.P. După masă, P.S. Sa a săvîrșit slujba Vecerniei în parohia Saros, păstorită de vrednicul preot Iulian Gherman.

— Sîmbătă, 13 iunie, P.S. Serafim a participat după Vecernia de seară la Adunarea Oastei Domnului, în catedrala mitropolitană din Sibiu, adresînd cuvînt de învățătură despre „Întemeierea Bisericii și trăsăturile ei fundamentale după cartea Faptele Apostolilor”.

— În Duminica Rusalilor, P.S. Episcop Serafim a săvîrșit Sf. Liturghie împreună cu un sobor numeros de preoți și diaconi, avîndu-l în frunte pe P.C. pr. prof. Vasile Mihoc, în cimitirul din Sibiu în apropierea mormîntului părintelui Iosif Trifa, reprezentant de frunte al Oastei Domnului. Au participat mul de credincioși din Oastea Domnului veniți din toate colțurile țării. În încheierea adunării, P.S. Serafim a rostit un înălțător cuvînt de învățătură îndemnînd pe frații ostași la statornicia în dreapta credință, la post și practicarea regulată a spovedaniei și împărtășirii cu Sf. Taine.

Seara, P.S. Sa a fost din nou prezent în catedrala mitropolitană cu cuvînt de învățătură pe marginea sărbătorii Rusalilor.

— A doua zi de Rusalii, P.S. Serafim Făgărășanul a slujit Sf. Liturghie în catedrala mitropolitană și a vorbit despre „Lucrarea Duhului Sînt în oameni și în lume”.

— Marți, 16 iunie, P.S. Serafim a slujit Sf. Liturghie și Taina Sf. Maslu la Schitul „Chili” din Sibiel. La momentul potrivit a tuns în monahism pe rasofoara Mihaela Cîrstinoiu, numită stareță.

— Miercuri, 24 iunie, la invitația P.S. Andrei al Alba Iuliei, P.S. Serafim Făgărășanul a participat la privegherea de noapte și apoi a slujit Sf. Liturghie împreună cu P.S. Andrei la Schitul Sf. Ioan Botezătorul din Alba Iulia. Atît seara la priveghere, cît și în cadrul Sf. Liturghii, P.S. Sa s-a adresat credincioșilor cu cuvinte mișcătoare inspirate din Praznicul Nașterii Sf. Ioan Botezătorul.

— Însoțind delegația călugărilor atoniți veniți în țara noastră în procesiune cu lemnul Sf. Cruci, sîmbătă seara (27 iunie) P.S. Serafim a săvîrșit împreună cu P.S. Andrei, în catedrala din Alba Iulia, slujba Vecerniei și a Acatistului Sf. Cruci. În aceeași seară, cei doi ierarhi împreună cu mulțimea de credincioși prezenți în catedrală au primit pe P.F. Părinte Patriarh Teoctist, sosit în Alba Iulia pentru a sărbători Duminica Sfinților Români.

— A doua zi, P.S. Sa, împreună cu P.S. Andrei al Alba Iuliei, a slujit Sf. Liturghie în Catedrala din Alba Iulia. La sfîrșitul Sf. Liturghii, P.F. Părinte Patriarh a rostit un înălțător cuvînt de învățătură și a proclamat solemn „Duminica Sfinților Români”, rînduită de Sf. Sinod a fi prăznuită a doua duminică după Rusalii.

— Luni, 29 iunie P.S. Serafim a participat împreună cu un numeros sobor de ierarhi și preoți și o imensă mulțime de credincioși la sfințirea noii biserici de la Mănăstirea Rîmet, săvîrșită de P.F. Părinte Patriarh Teoctist.

De la Rîmet, P.S. Sa a însoțit mai departe delegația de călugări la Cluj, Baia Mare, minăstirea Rohia, Rozavlea, minăstirea Moldovița și minăstirea Putna.

Ortodoxia și „fiara apocaliptică”

Vedeți ce se întîmplă astăzi în lume? Ard în flăcări mistuitoare cupolele parlamentelor și focul s-a întins pînă la cupolele edificiului social și al vieții naționale a popoarelor. Pe noi ne desparte abia o fișie de apă de primejdia care ne pîndește ca o fiară apocaliptică tot bunurile spirituale, toată agoniseala moștenită din truda înaintașilor, toată libertatea de curînd dobîndită cu prețul singelui, toată demnitatea de oameni, pentru a fi distruse de către brutalitatea monstruoasă a materialismului și ateismului organizat. Pe toate cărările și-a trimis și în țara noastră fanaticii incendiari ai revoluției bolșevice. Noi cu ce-i ieșim în cale? Cu tulumbe și cu mitraliere și cu francmasoneria luată din cămara de vechituri ale unor culturi supra-saturate?

Cu asemenea unelte desigur nu ne putem împotrivi vîntului pus-

tiilor al teroarei roșii. Ne trebuie un front unic al sufletelor, al convingerilor, închegat printr-o credință care să mute muntii și să oprească șuvoiul crotopitor al barbariei bolșevice. Această credință nu poate fi alta decît aceea sîntită ortodoxie, concrescută cu sufletul nostru, care scăpare s-a făcut nouă din neam în neam și care ne-a mai hărăzit un rol providențial în istoria universală prin acel „atlet al creștinătății”, care aici la răscrucea celor două lumi a pus stavilă năvalei amenințătoare a semilunei. Același rol ne revine și astăzi în fața bolșevismului.

Dr. Nicolae Bălban

Mitropolitul Ardealului

(Extras dintr-o cuvîntare ținută în ziua de 5 martie 1933 la Adunarea generală de constituire a Societății „Frăția Ortodoxă Română” din Cluj).

ILIE CLEOPA...

(Urmare din pag. a 3-a)

mea cea mai mare decurgea din faptul că o Biserică vie, eroică, cu un frumos trecut, neîntîrind în Biserica ortodoxă, ieșea din tranșee părăsind lupta împotriva comunismului și ateismului impus de acesta tocmai în momentele cînd ea trebuia să fie activă pe terenul de luptă. Am crezut și cred că episcopatul greco catolic — acest admirabil episcopat, în frunte cu distinsul și plinul de sfințenie episcopul Ion Suciu — nu a identificat bine momentul istoric prin care treceam noi, așezîndu-se pe o linie de totală intransigență și împotrivire. Retrăgîndu-se episcopii și preoții, cui rămînea poporul? Putea rămîne de izbeliște? Nul El și preoții trebuiau să fie acolo unde era poporul. Dacă l-ar fi citit mai bine pe Fer. Augustin — ar fi identificat mai just clipa și s-ar fi orientat mai bine. Și multe suferințe ar fi lipsit. Căci nu treceau la păgînism, ci la o Biserică soră.

Dar acum, după toate, să nu se laude! Toate cultele în România au suferit în acest timp în diferite forme. Dacă au suferit mai mult, vor lua plată mai multă de la Dumnezeu.

Știu ei cum au murit și alți episcopi și mitropoliți ortodocși? Nul!

Dar iată că monahul Arsenie Papacioc, care împreună cu arhimandritul Cleopa spovedeau pe patriarhul Justinian Marina, mi-a spus că acesta le-a arătat picioarele, pe care erau urmele unei otrăviri.

Și dacă acesta, ce era îngrijit de o călugăriță, stînd de vorbă cu cineva, dacă aceasta îi aducea o cafeletă și în cinci minute nu o bea, mai tirziu nu mai cuteza să o ia. Iată condițiile în care trăia el, cel ce avea protecția lui Gheorghiu-Dej. Atunci cum erau ceilalți?

Deci să înțelegem mai bine lucrurile și să nu mai acuzăm.

Spiritul creștin ne cere mai multă modestie.

„Zis-a cel nebun în inima sa”

(Urmare din pag. 1)

meni de toată mina încă de la începutul veacurilor și vor citi pînă la sfîrșitul lor, iar toți cei ce citesc cu ochii deschiși și mintea limpede este imposibil să nu-l vadă pe Dumnezeu în spatele a tot ceea ce vîd. Căci toate acestea ni-l arată „ca cu degetul pe Dumnezeu”, așa cum spune undeva Nicolae Iorga. „Poate oare omul să se ascundă în loc tainic, unde să nu-l vadă eu, zice Domnul. Au nu umplu eu cerul și pămîntul” (Ier. 23, 24). „Eu sînt cel ce sînt” (Ieș. 3, 14), adică viața, existența prin excelență.

Este destul să ascultăm pe cei ce studiază lumea microscopică a atomilor, dominată de o ordine deplină, sau a diverselor organisme, pînă la cea mai mică insectă, care toate grăiesc despre o inteligență perfectă și atotputernică, care le-a conceput și creat, sau să aruncăm ochii spre lumea infinită a Cosmosului, care se măsoară astăzi cu miliardele de ani lumină, tot acest spațiu fiind umplut de corpuri cerești, guvernate de legi precise, care iarăși ne duc cu gîndul la un Creator și Legiutor suprem, ceea ce îl impresiona încă pe Psalmistul David, cînd spunea: „Cerurile spun mărirea lui Dumnezeu și face-rea miinilor lui o vestește tăria” (Ps. 18, 1), sau cînd exclama: „Cît s-au mărit lucrurile tale, Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut! Umblu-t-a pămîntul de zidirea ta” (Ps. 103, 25). Ori cum zice Sf. Apostol Pavel: „Cele nevăzute ale lui (Dumnezeu) se vîd de la facerea lumii, înțelegîndu-se din făpturi, adică veșnica lui putere și dumnezeire” (Rom. 1, 20). Și nu numai ei: „Universul mă încurcă și nu pot gîndi măcar, că poate exista ceasul fără un ceasornicar” — spunea Voltaire.

„O, splendori vii ale naturii — exclamă plin de bucurie marele savant naturalist Camille Flammarion, în cartea Sa: Dumnezeu în natură — m-am lăsat abandonat uneori în contemplarea voastră minunată și am simțit totdeauna că o poezie inefabilă vă învăluie cu min-gîrierile sale. Cînd sufletul meu se lasă sedus de magia frumuseții voastre el auzea niște acorduri necunoscute izbucnind din concertul vostru. Umbre ale serii ce vă așterneți pe versanții munților, parfumuri care coborîți din păduri, flori aplecate cu buzele închise, zgomote ale oceanului ale căror voci nu se sting, liniște adică a nopților înstelate, voi mi-ați vorbit despre Dumnezeu cu o elocință mai intimă și mai irezistibilă decît cărțile oamenilor!”

Cerul înstelat și conștiința morală din noi îl făceau pe marele filozof german E. Kant să spună că dacă Dumnezeu nu există ar trebui inventat.

Nu de mult stăteam de vorbă cu un profesor format la școala ultimelor decenii, în care s-a pompat, după cum știm, pe toate, canalele materialismului ateu, profesor dornic de-a se dumiri în cele ale vieții spirituale, școală care mă ducea adesea cu gîndul la spusele marelui nostru geograf, prof. S. Mehedintzi, care scrie undeva: „Cei ce au gustat din coaja științei exacte s-au grăbit să spună că Dumnezeu nu este nicăieri în natură; că nu se vede nici cu microscopul, nici cu telescopul. Ne-au proorocit chiar că se apropie amurgul tuturor religiilor, iar unii, mai zelosi, nu s-au sfiit să ducă această veste pînă în fața copiilor, socotind că școlari vor învăța mai bine latinește, dacă vor tilcui pilde ca acestea: credo non esse Deum — cred că nu este Dumnezeu... Nu ne mai speriem — continuă prof. Mehedintzi — de ironia iefînă a celor care privesc sceptici spre religie, numai fiindcă au aflat marele mister că oxigenul și hidrogenul, combinate împreună, fac apa. Pe astfel de oameni unilaterali, care privesc lumea cu un singur ochi, Kant îi numea ciclopi.”

În fața noastră era o viță de vie și, continuîndu-ne convorbirea, îi arăt profesorului frămîntat de existența lui Dumnezeu, ce nod perfect realizează ciclul de viță de obiectul de care se prinde, întrebîndu-l cine l-a învățat acest lucru, căci hazardul nu poate crea așa ceva, așa cum nu poate crea o sensibilitate care se constată chiar și la plante, care reacționează la muzică și la zgomot, ba, după cum se spune, chiar și la simțămîntele cu care omul se apropie de ele. Hazardul nu poate crea vrejul de fasole, de pildă, care caută arcul ca și o ființă vie, pe care se urcă totdeauna de la stînga spre dreapta, ca la comanda cuiva. Nu poate crea simțămîntele materne din lumea viețuitoarelor, care își apără progeniturile pînă la sacrificiu; nu poate crea mirosul specific pe care fiecare miel îl are și pe care nu-l cu-nosește decît oia mamă; nu poate crea minunea de viață care iese dintr-un ou după numai trei săptămîni de clocit; nu poate crea ceea ce numim om, cu extraordinara sa arhitectură văzută și mai ales nevăzută, ceea ce l-a făcut tot pe Psalmist să exclame: „Slăvescu-te, Doamne, că sînt minunat întocmit” (Ps. 138, 14).

„Ideea de „Dumnezeu” este o noțiune fundamentală — afirmă prof. Dr. N. Paulescu, descoperitorul insulinei — fără care știința cade în absurd”. Și tot el continuă: „La 17 ani eram materialist, pentru că nu aveam decît un bagaj restrîns de cunoștințe asupra naturii brute; pentru că rațiunea mea nu era încă dezvoltată și, pentru că neavînd spirit creativ, credeam tot ce citeam; pentru că și eu căzusem în cursa acestei perlide afirmatii că oamenii de știință sînt toți materialisti. Ei bine, dacă de atunci n-aș fi cîștigat, printr-un studiu persistent, cunoștințe noi asupra naturii brute și asupra ființelor vii, sau dacă, din nenorocire, facultățile mele intelectuale ar fi rămas în același stadiu ca în vremea copilăriei, sau, în fine, dacă n-aș fi constatat că adevărații savanți resping sistemul materialist, aș fi rămas și astăzi o victimă a acestei doctrine”. „Pretînsul ateism al savanților — subliniază și gînditorul creștin de astăzi, P. Evdochimov — este complet demodat. Cu cît spiritul este mai științific cu atît mai mult îi repugnă absurdul și caută o semnificație a lumii.”

Prin prisma acestor citorva considerații ni se pare cu totul nepotrivit ca oameni care gîndesc să mai vorbească despre „religia, o altă ideologie în școală”, cum ne-a fost dat să auzim, chiar din partea unor parlamentari, sau să se vorbească ca și în deceniile trecute de „marile curceri ale științei și tehnicii, curceri la Cosmosului, numeroase zboruri planetare ale omului”, care, chipurile, „nu pot fi explicate prin „puterea crucii” și prin biserică” — cum citim în „Tribuna învățămîntului”, nr. 24 din 22 iunie 1992, p. 2, col. 5, opinii care vădese vi-zii înguste, unilaterale, extrem de dăunătoare formării sănătoase a tinerilor și a omului în general, și, precum vedem, dușmănoase față de Biserică, adevărurile și misiunea ei în lume.

Unor astfel de oameni le-am reaminti că cei ce au pus piciorul pe Lună, după ce au revenit pe Pămînt au mulțumit public lui Dumnezeu că le-a ajutat să facă ce-au făcut și să vadă ce-au văzut, știința adevărată fiind smerită căci are mereu conștiința că ea descoperă ceea ce Dumnezeu a creat, amintîndu-ne în acest sens și de monierii

Semnalăm... Semnalăm...

La 28 mai 1992 cardinalul Josef Ratzinger, prefectul Congregației pentru Doctrina credinței (așa se numește astăzi fosta Inchiziție, fostul Sfînt Oficiu, precum Marele inchiizitor se numește prelect) a redactat un important document menit să slujească orientării episcopilor catolici astăzi. El este intitulat „Scrisoare către Episcopii Bisericii Catolice asupra unor aspecte ale Bisericii înțeleasă ca (și) Comunione”.

Cardinalul a simțit nevoia să-și prezinte și să-și explice Scrisoarea și vom urma prezentarea sa.

Conceptul de comunione ca definiție a Bisericii a fost accentuat de Conciliul Vatican II odată cu acela al „Poporului lui Dumnezeu”. Au apărut însă, după aceea, unele interpretări reductive. De pildă din conceptul „Poporul lui Dumnezeu” s-a accentuat mai mult poporul decît Dumnezeu, uitîndu-se că Dumnezeu e partea determinantă, constitutivă a conceptului. Căci Dumnezeu este suveranul „poporului”.

De asemenea, conceptul de comunione a fost redus mai mult sau mai puțin la partea lui orizontală, sociologică, ducînd la o Biserică-federație de Biserici locale.

Scopul documentului redactat de Cardinalul Ratzinger este acela de a corecta aceste „erori” și a redefini mai ales conceptul de „comunione” în lumina Conciliului II Vatican și a Sinodului episcopilor din 1985. Intenția Scrisorii e de a proteja criteriile care asigură o înțelegere corectă a noțiunii de „comunione”, explicînd în deosebi trei aspecte de bază:

1. Conceptul de „comunione” în relație cu cîteva alte noțiuni eclesiologice centrale, precum „Poporul lui Dumnezeu”, „Trupul lui Hristos”, „taină”;

2. Conceptul de „comunione” în relație cu Euharistia și cu Episcopatul, definind și interioritatea între Biserica universală și Bisericele particulare;

3. Conceptul de „comunione” în relație cu legătura dintre Episcopi și dintre ei și Succesorul lui Petru care este fundamentul vizibil al unității Bisericii, avînd în gînd însă și preocuparea de ecumenism.

Cercurile ecumenice au așteptat cu mult interes Scrisoarea cardinalului, dar și-au manifestat de îndată îngrijorarea, în special din cauza punctului 3 de mai sus care recentrează Biserica pe Papă, în cea mai limpede întoarcere la eclesiologia Conciliului I Vatican din secolul trecut.

„Ideea de trup al Bisericii — spune Cardinalul adresîndu-se presei — cere existența unei Biserici care să fie cap al Bisericii iar aceasta este Biserica Romei. Unitatea Episcopatului implică existența unui Episcop care este cap al trupului sau al Colegiului Episcopilor, iar acesta este Pontiful Roman”.

Mai departe cardinalul recunoaște că și în unele Biserici necatolice există elemente ale „Bisericii lui Hristos” ceea ce îndreptățește existența unei anume comunități cu Roma, deși imperfectă. Se face o distincție clară între comuniunea dintre Biserica Romano-Catolică și cea Ortodoxă, și între comuniunea Bisericii catolice cu Bisericele provenite din Reformă.

Ce concede cardinalul ortodocșilor? Faptul că au succesiune apostolică și Euharistie validă. Acestea le acordă dreptul de a se numi „Biserici particulare”. Aici intrăm noi, Ortodoxia!

Este însă surprinzător faptul că nu se mai folosește termenul de Biserică locală, care are toate caracteristicile Bisericii universale.

E și aceasta o introducere a unei noi terminologii care ascunde mari surprize!

Este surprinzătoare denumirea de Biserici particulare care pare a nu mai recunoaște ceea ce Conciliul II Vatican, într-un efort de revenire la realitate, numise „Biserici surori”. Să fie aceasta o pregătire pentru o întoarcere la situația de dinainte de Conciliul II Vatican?

Și iată încă un nou concept în Scrisoare care ne întărește suspiciunea: fiind „Biserici particulare”, „înseamnă că existența lor ca Biserici particulare este rănită” (s.n.). Ce consecințe ecumenice vor avea asemenea termeni nu e greu de prevăzut. Existență rănită! Ce „găselniță” eclesiologică! „Rănită”, e oare un alt termen pentru schismatică? Ar fi o întoarcere neînteaptă la o terminologie care și-a verificat eșecul aproape o mie de ani! Cum de se pot face asemenea gafe, cînd ecumenismul părea a deschide niște perspective spre refacerea unității? Cum se poate scrie așa ceva, cînd dialogul teologic dintre Ortodoxie și Catholicism a pornit tocmai de la conceptul de „Biserici surori”? Se dorește demolarea dialogului?

Oare nu cumva această nouă eclesiologie papocentristă vrea să fundamenteze și teoretic faptele din ultima vreme, adică afirmarea unei expansiuni în teritorii istoric ortodoxe, declarate din punct de vedere spiritual terae desertae sau terae missionis, în care doar catolicismul ar avea cu ce umple golul?

Oare recensămîntul din România din ianuarie 1992, din care se vede că 87% din 90% de români sînt ortodocși, nu le spune nimic?

Ortodocșii au început în 1980 un foarte serios și ulterior promi-tor dialog teoretic cu catolicii. S-au trecut multe bariere, cu succes. Într-un dialog vii deschis, nu cu ultimatum-uri și cu poziții dinainte ireconciliabile. La ce bun pierderea de vreme, dacă n-ai de gînd să dialoghezi, ci să împui? Căci iată că acum se fac din nou afirmații care vor alerta în așa fel cercurile ortodoxe, încît nu știu dacă vor mai fi dispuse să continue dialogul. Scrisoarea cardinalului Ratzinger se plînge că și pentru Biserica romano-catolică situația în care nu e recunoscută ca Biserică cu funcție de Cap, e dureroasă. Și ea e rănită. Tocmai de aceea ea se angajează în ecumenism, „pentru ca toți să fie în stare să recunoască primatul lui Petru în succesorii Săi, episcopii Romei”. Iată o mărturisire sinceră, dar care descurajează din nou ecumenismul.

Așa ecumenism!

Prin urmare se afirmă deschis, din nou, vechea teologie a întoarcerii care multă vreme se declarase abandonată, și ortodocșii, de bună credință, crezuseră că sînt invitați la dialog!

Comuniunea, spune Cardinalul, numai atunci e comunione, cînd e cu Episcopul Romei ca autoritate supremă, de Cap al Bisericii-Cap al celorlalte Biserici!

Cardinalul Ratzinger își prezintă Scrisoarea ca avînd aprobarea Papei și ca fiind „un document doctrinal autoritativ”. Nu altfel. Doctrinal! Deci de drept divin. Nu canonic, nu administrativ, în care se mai poate omeneste interveni, ci doctrinal.

Efortul teologic al cardinalului, pe tot cuprinsul Scrisorii, a fost acela de a demonstra că supunerea față de Papă a tuturor Biseri-cilor nu e un act exterior, deci nu e subiect de dialog, ci e o realitate constituită a Bisericii. Un dat interior, fără de care nici o Biserică nu e Biserică întreagă. E rănită. Îi lipsește ceva. Numai că demonstrația cardinalului e de fapt o succesiune de simple afirma-ții, cu trimiteri în subsol la unele texte nou-testamentare care n-au nimic comun cu tezele sale, sau la unele documente papale care numai calitate de argumente nu pot avea. Am zis, deci am dreptate! Cam așa ceva e demonstrația Scrisorii.

(continuare în numărul următor)

ANTONIE P.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român, Sibiu, str. Mitropoliei nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază. Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu

COMITETUL DE REDACȚIE: Dr. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Andealului — președinte; Dr. Seralim Făgărășanul, Episcop-vicar — vicepreședinte; Pr. prof. Dr. Dumitru Abrudan — redactor responsabil; Arhid. prof. Dr. Aurel Jivi, redactor adjunct; Pr. Gheorghe Papuc; Pr. prof. Dr. Mircea Păcurariu.

ABONAMENTUL pe un an: 350 lei. Cont nr. 45.10.4.09.2 B.C.S.A. — Sibiu. Pentru cititorii de peste hotare costul unui abonament anual este de 25 dolari S.U.A. (cont nr. 47.21.016.680) sau echivalentul în altă valută, B.C.S.A. Sucursala Sibiu.